

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Žvižaj

POLITIČNI KONCEPT DA VINCIJEVE ŠIFRE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Žvižaj

Mentor: red. prof. dr. Igor Lukšič

POLITIČNI KONCEPT DA VINCIJEVE ŠIFRE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2007

ZAHVALA

Lucy, Fotko - hvala, ker sta svoje življenje posvetila meni!

Mare, Neja - hvala, ker sta moja vzornika!

Prof. Igor - ko sem prvič stopila skozi vrata FDV-ja ste nas v uvodnem nagovoru sprejeli s stavkom, ki ga nikoli ne bom pozabila: »Politologija je kraljica znanosti!« Takrat sem takoj vedela, da sem se odločila prav. Za vse Vam hvala!

Iskrena hvala vsem, ki ste na kakršenkoli način pripomogli, da sem dosegla cilj!

I love Jesus. I don't need an institution between him and me. You see. Just God and man. No, priests, no churches. The first words in Jesus' gospel are »The kingdom of God is inside you and all around you«.

(Stigmata)

POLITIČNI KONCEPT DA VINCIJEVE ŠIFRE

V diplomski nalogi smo obravnavali vzroke za popularnost romana *Da Vincijeva šifra*, ameriškega avtorja Dana Browna. Skušali smo pojasniti, zakaj sodi knjiga med največje svetovne uspešnice. Analizirali smo politični diskurz v njej, komu je knjiga namenjena, proti komu je, koga mobilizira, kaj je premaknila, kaj utrdila in kakšne emocije sproža. Gre za metodo študije primera na osnovi analize primarnih in sekundarnih virov. Ugotovitve so pokazale, da knjiga sodi med bestsellerje. *Da Vincijeva šifra* je bila z vidika marketinga dobro podprta, kar je najverjetneje tudi pripomoglo k uspehu v tolikšnem obsegu. Ugotavljamo tudi, da ne moremo o *Da Vincijevi šifri* govoriti samo kot o produktu popularne kulture, ampak lahko nanjo gledamo tudi kot na politični tekst. Iz tega sklepamo, da je roman izšel ravno v obdobju, ko so bili trendi, tako z vidika časa kot prostora, zelo ustrezni. Lahko ga razlagamo kot teorijo zarote. Nadalje ugotavljamo, da pri *Da Vincijevi šifri* ne gre za akademski ali sovražno ideološki napad na religijo, temveč bolj za napad s strani politike popularne kulture in komercializacije. Izkazalo pa se je tudi, da *Da Vincijevo šifro* do neke mere razumemo, kot da gre za protikatoliški roman, ki je pri nekaterih povzročil dvom v jedro krščanske vere, pri drugih pa ne.

KLJUČNE BESEDE: Da Vincijeva šifra, krščanstvo, popularna kultura, teorija zarote

THE POLITICAL CONCEPT OF THE DA VINCI CODE

In this thesis attention is focused on the popularity of the novel *The Da Vinci Code*, the masterpiece of the American novelist Dan Brown. The aim of this paper was to explain why this novel ranks among the world's best-sellers. It analyses the book's political discourse and tries to explain who the book is written for and against, who finds it attractive, what it has changed and strengthened and what emotions it evokes. This is a case study method which analyses primary and secondary resources. Our findings showed that the book is a best-seller. *The Da Vinci Code* was supported by efficient marketing which certainly contributed substantially to the success of the novel. The paper also confirms that *The Da Vinci Code* is not only a product of popular culture, but also a political text. Thus, it is assumed that the time and place of the novel's publication coincided with the trends. The novel can be explained as a theory of conspiracy. Furthermore, it can be assumed that *The Da Vinci Code's* goal is not an academic or hostile-ideological attack on the religion, but more an attack of the popular culture politics and commercialization. Moreover, *The Da Vinci Code* can be understood as an anticlerical novel which could have caused doubt among some people about the core of Christian religion.

KEYWORDS: The Da Vinci code, christianity, popular culture, conspiracy theory

KAZALO

1. UVOD	8
1.1 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE	10
1.2 CILJI, HIPOTEZE, METODOLOGIJA	10
2. OPREDELITEV KLJUČNIH POJMOV.....	12
2.1 BISTVO KRŠČANSKE VERE	12
2.1.1 POMEN EVANGELIJEV	13
2.1.2 KATOLIŠKA CERKEV KOT INSTITUCIJA.....	13
2.1.3 OPUS DEI OZ. »BOŽJE DELO«	14
2.1.3.1 Struktura organizacije Opus Dei	14
2.2 POPULARNA KULTURA IN RELIGIJA	16
2.2.1 RAZLAGA POJMA POPULARNA KULTURA.....	16
2.2.1.1 Bestseller	17
2.2.2 POPULARNA KULTURA IN INSTITUCIONALNA RELIGIJA	18
2.2.3 SVETA ŽENSKOST V POPULARNI KULTURI	19
2.2.4 TEORIJA ZAROTE.....	20
3. KAZALCI POPULARNOSTI.....	23
3.1 KNJIGE	23
3.2 FILM.....	24
3.3 TOŽBE	25
3.4 TURISTIČNA PONUDBA	26
3.5 IZID NASLEDNJIH AVTORJEVIH DEL.....	27
4. UGOTOVITVE	28
4.1 KAKO IN ZAKAJ JE KNJIGA SPLOH POSTALA BESTSELLER?	28
4.2 ČAS IN PROSTOR, V KATEREM JE KNJIGA IZŠLA	29
4.2.1 TRENUTNA POLITIČNA SITUACIJA V EVROPI.....	31
4.2.2 SPREMEMBE V SLOVENIJI	32
4.2.3 SENZACIONALIZEM.....	34
4.2.4 TRŽNO USMERJENA DRUŽBA - POSTAJA VZPoredNO TUDI CERKEV TRŽNO NARAVNANA?	35
4.2.4.1 Cerkev – dušni pastir ali kapitalist	36
4.2.5 VPLIV CERKVE NA JAVNO MNENJE	37
4.3 KAJ JE PRITEGNILO JAVNOST?.....	40
4.3.1 SKRIVNOSTNOST CERKVE KOT INSTITUCIJE	40
4.3.2 TAJNA ZDRUŽENJA.....	40
4.3.3 OPUS DEI	41
4.3.4 TEORIJA ZAROTE.....	44
4.3.5 ZAČETNI NAGOVOR BRALCA O TOČNOSTI PODATKOV (DEJSTEV)	45
4.3.6 VPRAŠANJA, KI JIH KNJIGA ODPIRA	45
4.4 VLOGA MEDIJEV.....	47
4.5 DOBER MARKETING – KLJUČ ZA USPEH?.....	48
4.6 ODZIVI NA DA VINCIJEVO ŠIFRO V SVETOVNIH RAZSEŽJIH.....	51
4.6.1 ODZIVI STROKOVNE JAVNOSTI	51
4.6.2 ODZIVI CERKVE	53

<u>5. ŠIFRIRANA RELIGIOZNOST - POLITIKA SODOBNE POPULARNE KULTURE?</u>	<u>56</u>
<u>6. ZAKLJUČEK</u>	<u>58</u>
<u>7. LITERATURA</u>	<u>61</u>
<u>8. VIRI.....</u>	<u>63</u>

1. UVOD

»To be understood, a thing must first be seen as it really is«

(Nuland v Richardson 2005: 56).

Prebrali so jo že vsi prijatelji in znanci, ko je knjiga, ki je seveda nisem mogla dobiti v knjižnici, ampak je kupljen znankin izvod, ki se je verižno podajal od enega k drugemu, prišel končno tudi v moje roke. Začela sem brati in jo posrkala vase. Val zanimanja za zgodbo pa je tudi v meni ob kritični distanci povzročil mnogo vprašanj in pomislekov.

Da Vincijeva šifra, avtorja Dana Browna, ki je izšla leta 2003, je roman, ki govori o skrivnostih, ki naj bi jih Cerkev vrsto let uspešno skrivala pred javnostjo. Bralec vneto sledi napetemu raziskovanju umora slavnega kustosa pariškega muzeja Louvra, Jacquesa Sauniera, čigar zadnja dejanja in besede pred smrtjo imajo velik pomen in jih lahko razkrijeta samo ameriški profesor simbologije Robert Langdon in francoska kriptologinja Sophie Neveu, ki je kustosova vnukinja. Glavna akterja zgodbe kasneje ugotovita, da ne raziskujeta samo umora, ampak sta priča največji prevari Rimskokatoliške Cerkve. Trudita se odkriti pravo resnico o Svetem gralu, ki jo člani skrivnega reda Sionsko priorstvo, katerega član naj bi bil tudi Leonardo Da Vinci, vrsto let skrbno skrivajo pred cerkveno oblastjo, predvsem pa jo hočejo zaščititi pred vatikansko prelaturu Opus Dei. Roman ima napeto zgodbo, ki bralcu razkriva svet religije in umetnosti. Pomembno dogajanje mu približa s prepletanjem zgodovinskih dogodkov s sodobnim svetom. Tako je pritegnila bralce po vsem svetu. Bistvo, ki ga razkriva je, da Jezus ni bil križan, ampak je imel kontroverzno zvezo z Marijo Magdaleno, ki jo je Cerkev označila za prostitutko. Sad njune ljubezni naj bi bil otrok z imenom Sara, zato naj bi Jezusovi potomci živeli še danes in njegova kri naj bi segala vse do današnje Francije. Rimskokatoliška Cerkev si je stoletja zaman prizadevala izkoreniniti to vedenje, ker naj bi ogrožalo temelje krščanske vere. Avtor na začetku knjige navede, da so vse, kar v knjigi opisuje, točni podatki oz. dejstva, kar brez dvoma še posebej pritegne bralca.

Da Vincijeva šifra je fenomen. Natisnjeno je bilo več kot 50 milijonov izvodov romana. Preveden pa je bil v več kot 40 jezikov, ponatise so se kar vrstili, mesto na bestsellerski listi New York Timesa je knjiga zasedala 47 tednov (Štefančič 2005: 122). Upamo si trditi, da je Da Vincijeva šifra najbolj brana knjiga vseh časov, ki je imela najdaljše čakalne vrste v

knjižnicah po celem svetu. Trdi vezavi je sledila mehka, žepna izdaja, ki je postala še dostopnejša. Zanimanje je zbudila v celotnem medijskem prostoru pri nas in v svetovnih razsežjih. Premaknila je tudi uradni Vatikan, mobilizirala vpletene akterje (Cerkev, Opus Dei, verno in neverno javnost, strokovno javnost, medije, politiko) ter sprožila pozitivne in negativne emocije.

Po izidu Da Vincijeve šifre je sledila vrsta knjig, priročnikov in vodičev, ki skušajo razkrinkati, dešifrirati ter razbiti vse Brownove teze v romanu. Štefančič (2006: 15) pojasnjuje, da za Da Vincijevo šifro obstaja več knjig, ki jo tolmačijo, kot za z literarnega vidika pomembna zgodovinska dela, kot so Odiseja, Don Kihot, Bratje Karamazovi, Ulikses, Grad itd. Ne smemo spregledati dejstva, da je »Da Vincijeva šifra edini roman, o katerem obstaja globalni konsenz, da ga je bilo treba prebrati« (Štefančič 2006: 15). Posnet je bil tudi film z istim naslovom in paradno igralsko zasedbo, ki je napolnil kinematografe po celem svetu, saj je premiera filma potekala povsod v istem času. Prav tako je bilo posnetih več dokumentarnih filmov, ki so razlagali Da Vincijevo šifro v televizijskih programih, ali pa so jih ljudje imeli možnost kupiti v obliki DVD-ja. Samo v Sloveniji so se zvrstile številne oddaje in okrogle mize na to temo in podobno je bilo tudi drugod po svetu. Na trg je prišla celo videoigra ter nenazadnje tudi zvočna knjiga v obliki šestih CD-jev.

Turistični delavci so v mestih, kjer se odvijajo glavni dogodki v Da Vincijevi šifri, v svojo turistično ponudbo vključili obiske krajev in znamenitosti, ki jih avtor omenja v knjigi. Nekateri ljudje so se odločili, da sami raziščejo, kaj je res in kaj ne. Tako beležijo množične obiske Louvra v Franciji ter drugih cerkva, ki so prizorišča dogajanja. Agencij so organizirale tudi razne »Da Vinci code« ekskurzije oz. izlete po poteh Da Vincijeve šifre.

Vse predhodno navedeno nam nakazuje, da je knjiga, globalna uspešnica, postala predmet široke in polemične javne diskusije in se zapisala v kulturno razmišljanje in s tem tudi v zgodovino. Nedvomno pa je vzpodbudila veliko novih vprašanj o politiki Rimskokatoliške Cerkve in njenih naukah ter o sodobnem človeku. Predvidevamo, da je roman zamajal historične temelje krščanstva, drugi spet trdijo, da je vse le plod avtorjeve domišljije. Upamo si trditi, da je pogled na Cerkev in njene nauke dobil nov, alternativni pomen. Da Vincijeva šifra namreč na novo odkriva podobo prvotnega krščanstva, ki naj bi bila zaradi koristoljubja in politične moči uradne Cerkve doslej namerno popačena. Tako je roman zaradi vsega tega vreden podrobnejše analize.

1.1 Struktura diplomske naloge

Najprej naj izpostavimo, da naš namen ni razčlenjevanje vsebine romana Da Vincijeve šifre ter ugotavljanje resnice. Zanimajo nas možni razlogi za popularnost romana. To dokazujemo s pomočjo analize knjige Da Vincijeve šifre in njenih produktov, ki so vplivali na uspešnost. Sklepamo, da je Da Vincijeva šifra fenomen z družboslovnega vidika. Vsebuje politični, kulturni, sociološki ter religijski naboj.

Na začetku naloga na kratko predstavi vsebino (bistveno za analizo) romana. Sledi ji kratek uvod v raziskovalno vprašanje. V prvem poglavju opredeljujemo ključne pojme za razumevanje problematike političnega koncepta Da Vincijeve šifre. Verjamemo namreč, da pogled v globino problema kaže na to, da se zadaj skriva tudi politika. Vpliva na zgodbo in razvoj dogodkov. Prav tako pa ima zgodba zaradi svoje kontroverznosti nekak politični naboj. Politika in Cerkev (v našem primeru Rimskokatoliška Cerkev) sta bili skozi zgodovino povezani in sta vplivali ena na drugo. Politika tako v veliki meri vpliva na razvoj knjige (na uspešnost knjige in na razvoj dogodkov, opisanih v knjigi). Videti je, da se globalna politika v postmodernem svetu odraža tudi skozi popularno kulturo. V nadaljevanju razlagamo kazalce, ki kažejo na to, da lahko upravičeno govorimo o popularnosti knjige. V poglavju Ugotovitve pa razčlenjujemo, kaj in zakaj je pritegnilo bralce oz. javnost, kakšna je bila vloga medijev ter kako priti do »ključa« za tako velik uspeh in kakšni so bili odzivi na celotno dogajanje. Zaključimo pa z ugotovitvami o politiki religioznosti v popularni kulturi kot novemu trendu.

1.2 Cilji, hipoteze, metodologija

Diplomska naloga bo, kot že rečeno, skušala poiskati razloge za uspeh in popularnost romana Da Vincijeva šifra. Najprej bomo skušali pojasniti, zakaj sodi knjiga med največje svetovne uspešnice. Dokazovali bomo, zakaj oz. kaj je bralca/splošno javnost pritegnilo. Na osnovi tega bomo analizirali politični diskurz v knjigi. Ta pomembno vpliva na oblikovanje politične javnosti. Vpliva na urejanje odnosov v skupnosti in s tem na porazdelitev družbene moči. Za politični diskurz pa, kot vemo, ni nujno značilno, da je tema diskurza strogo politična. Chilton (2004) ugotavlja, da je politično tudi težko opredeliti, saj je stvar osebne interpretacije.¹ Ugotavljali bomo, za koga je knjiga, proti komu je, koga mobilizira, kaj je premaknila, kaj utrdila in kakšne emocije sproža.

¹ Po Aristotlu smo ljudje »politične živali«, saj vsak pripada določeni skupini, strankam, institucijam, organizacijam in skozi diskurz razkrivamo svoje ideje.

Delovne hipoteze

- H1: Da Vincijeva šifra je bestseller, ker se skrivnosti in vera dobro prodajajo.
- H2: Da Vincijeva šifra je bila marketinško dobro podprta, kar je prispevalo k njeni popularnosti.
- H3: Fenomen Da Vincijeve šifre je produkt popularne kulture.
- H4: Da Vincijeva šifra je v času, ko Cerkev kot institucija vedno bolj pridobiva na moči, protikatoliški roman.
- H5: Da Vincijevo šifro razlagamo kot teorijo zarote.
- H6: Da Vincijeva šifra je povzročila dvom v jedro katoliške vere.

Metodologija

S pomočjo analize knjige in njenih produktov ter relevantnimi viri bomo poskušali odgovoriti na zastavljena vprašanja in rešiti raziskovalni problem. Fenomen Da Vincijeve šifre in razloge za popularnost romana bomo teoretsko razčlenili. Raziskovanje bo temeljilo na teoretski refleksiji. Gre za metodo študije primera na osnovi analize primarnih in sekundarnih virov.

2. OPREDELITEV KLJUČNIH POJMOV

2.1 Bistvo krščanske vere

Krščanska vera je v celoti utemeljena na rojstvu Jezusa Kristusa, njegovem življenju in delovanju. Rojen je bil v Izraelu okoli leta 4 pred našim štetjem (France 1991: 340). Krščanstvo časti Jezusa Kristusa, ki je božji sin in v katerem se je Bog razodel človeku. Na Jezusa gledamo kot na resnično zgodovinsko osebnost. Kristjani verujejo, da je Jezus božji sin in odrešenik, ki je kot mesija prišel na zemljo in bil pribit na križ. Tretji dan po smrti bi naj vstal od mrtvih. Jedro krščanskega sporočila je torej, da je Jezus vstal od mrtvih, potem ko je premagal smrt in greh. Ta smrt je vir odrešenja za ljudi. Janez (3, 16) je v Novi zavezi Svetega pisma zapisal, da je »Bog namreč svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor veruje vanj, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje« (France 1991: 344). Po Jezusovi smrti so njegov nauk širili njegovi najožji sodelavci, učenci oz. apostoli, ki so bili v času njegovega delovanja ves čas z njim in mu pomagali pri širjenju njegovih naukov. Kristjan torej veruje v Jezusa in tako, kot je on vstal od mrtvih, tudi vernik, ko umre, spet vstane v novo življenje (Marshall 1991: 355). Vera nam torej ponuja idejo večnega življenja.

Brown pa v Da Vincijevi šifri Jezusa prikaže kot »navadnega« človeka in ne kot božjega sina. Jezus naj bi bil potomec kralja Salomona in posledično pretendent za judovski prestol. Poročen naj bi bil z Marijo Magdaleno, ta naj bi bila tudi ena izmed njegovih učenk, in imel z njo otroka z imenom Sara. V nasprotju s splošno sprejetim prepričanjem knjiga jasno navaja, da Sveti gral ni kelih ampak ženska, torej Marija Magdalena. Marija Magdalena ni bila prostitutka, kot je bila označena v uradni Cerkvi, ampak »sveto bitje« in »kraljica, izbrisana iz zgodovine«. Išče se torej sveta ženskost. Njuna hči pa naj bi dala sveto kri francoski kraljevi družini, dinastiji Merovingov (Štefančič 2005: 119). Potemtakem, imajo še danes živeči potomci Merovingov Jezusovo kri.

Mnogi Evropejci enačijo krščanstvo s civilizacijo, ki je v zadnjih stoletjih obvladovala svetovno zgodovino s svojo tehnologijo in industrijo. Kultura zahodne civilizacije sedaj sorazmerno upada in s tem upada tudi krščanstvo. Tako se zdi, da nam to daje splošen vtis, da je krščanstvo tesno povezano z uspešnostjo in blaginjo kulture, ki ji pripada (Lamb 1991: 361). Družbena ureditev, v kateri živimo, je moderna demokracija, ki je po besedah Ocvirka

(2005) nastala v določenem zgodovinskem trenutku in v določeni družbi na krščanskem zahodu.

2.1.1 Pomen evangelijev

Informacije o Jezusu so zbrane v glavnem v evangelijih, ki pa niso življenjepisi v današnjem pomenu besede in tudi ne prikažejo njegovega celotnega življenja. V evangelijih ni natančne kronologije in tudi zemljepisni podatki so redki in nenatančni. Evangelisti so se osredotočili na Jezusovo javno delovanje, še zlasti na zadnji teden njegovega življenja, ki je bil odločilen (Biblijski atlas 1990: 164). Obstajajo kanonski evangeliji, ki so štirje in jih Cerkev uporablja za bogoslužje, in pa gnostični (apokrifni), ki jih Cerkev nima za verodostojne in jih izključuje. Ampak prav ti evangeliji, po besedah nekaterih, odkrivajo največ skrivnosti Rimskokatoliške Cerkve. Dr. Špelič (2005) s Teološke fakultete trdi, da je cilj evangelijev posredovati vero skupnosti, ne pa opisovati Jezusovega življenja.

Brown pa prav Cerkev obtoži, da je gnostične evangelije, ki naj bi pričali pravo resnico o Jezusu Kristusu (Marijin evangelij, Tomažev evangelij, ...), izključila iz Nove zaveze.

2.1.2 Katoliška Cerkev kot institucija

Po Jezusovem vstajenju je prišel odločilni dogodek, ki je oblikoval krščanstvo. Oblikovala se je Cerkev. Za rojstni dan Cerkve velja binkoštni dan, ko so vsi verniki prejeli dar Svetega Duha, kar pomeni ponovno duhovno rojstvo, ki verniku prinese novo Jezusovo življenje. Krščanska skupnost je živ organizem. Različni posamezniki imajo različne sposobnosti za vodenje Cerkve, ali pa so ji v pomoč za njeno duhovno rast (Marshall 1991: 356). Vsi kristjani pa sprejemajo Sveto pismo kot merilo svojega delovanja in verovanja. Avtor romana pa trdi, da naj bi Sveto pismo sestavil cesar Konstantin, ki je bil pogan.

Fizični sedež Rimskokatoliške Cerkve in papeža ter večine njenih ustanov je Vatikan. Znotraj Vatikana pa Sveti sedež predstavlja katoliško Cerkev kot ustanovo v globalnem smislu, a je v smislu fizičnega obstoja bolj abstraktna tvorba, vzporedno pa še kako vplivna in aktivna tvorba na verskem in političnem področju ter v mednarodni politični areni. Verniki so prisotni po celem svetu.

Katoliška Cerkev je v določenih delih sveta bolj vplivna kot v drugih, kar je posledica predvsem zgodovinskih dogodkov. Tako so v Evropi med najbolj katoliškimi državami

Poljska, Španija, Italija, Irska in Hrvaška, nekoč tudi Francija. To lahko tudi dokaj logično razložimo. Večina omenjenih držav je bila v nekem zgodovinskem obdobju ali skozi daljša obdobja na robu katoliškega prostora in je morala zavzeti obrambno držo branika katolicizma. Izven Evrope je najbolj lojalna Svetemu sedežu Latinska Amerika (Lamb 1991: 361-367).

Ena od pomembnih organizacij Rimskokatoliške Cerkve pa je tudi papeževa osebna prelatura Opus Dei, ki kristjane spodbuja k vsakodnevnem življenju v trdni veri. Dan Brown jo v knjigi predstavi kot negativnega akterja in antagonistu zgodbe.

2.1.3 Opus Dei oz. »božje delo«

*»Kdor hoče poznati Opus Dei, mora poznati Ustanovitelja«
(Del Portillo v Hutchison 2002: 22).*

Opus Dei je leta 1928 ustanovil Josemaria Escriva, španski duhovnik. Opus Dei (Prelatura Svetega križa) latinsko pomeni »božje delo« in je organizacija Rimskokatoliške Cerkve. Glavni cilj organizacije naj bi bil prispevati k cerkvenem poslanstvu oznanjanja katoliške vere s širjenjem klica k svetosti. Namen organizacije je vzpodbujanje kristjanov vseh družbenih slojev k vsakdanjemu življenju v trdni veri (globoka pobožnost in predanost božjim naukom). Pri tem mnogo poznavalcev vidi povezavo s sklepom drugega vatikanskega koncila² (Hutchison 2002).

Opus Dei šteje več kot 85.000 članov, ki so aktivni v približno 60 državah. Sedež imajo v Rimu. Predzadnji papež Janez Pavel II. je leta 1982 organizacijo povzdignil v svojo osebno prelaturu in kasneje tudi ustanovitelja proglasil za svetega. Trdimo lahko, da je bil prejšnji papež zagotovo velik podpornik Opusa Dei, tudi njegov predstavnik za stike z javnostjo, Joaquin Navarro-Valls, je eden njegovih glavnih in pomembnih članov (Hutchison 2002).

2.1.3.1 Struktura organizacije Opus Dei

Opus Dei sestavljajo duhovniki, teh je približno 1800, in laiki. Razdeljeni so na štiri kategorije: numerari, agregati in supernumerari ter člani duhovniške družbe Svetega križa, katerih značilnosti razlagamo v nadaljevanju (Hutchison 2002: 170).

² Številni verniki ocenjujejo drugi vatikanski koncil kot veliko zgodovinsko prelomnico Rimskokatoliške Cerkve in v krščanstvu nasploh. Med drugim so na koncilu bile podane smernice za večjo in aktivnejšo vlogo laikov pri bogoslužjih in upravljanju cerkvenih zadev.

a) Numerari

Najvišji razred članov, teh je četrtnina, so numerari. Zavezani so k celibatu in živijo v centrih organizacije ter ji posvečajo ves svoj prosti čas in denar. Rimskokatoliška cerkev jih tudi ustrezno usposobi o svoji filozofiji dela in teologiji. Večina jih opravlja posvetne poklice, nekateri pa poklicno usmerjajo apostolske dejavnosti Opusa Dei ter zasedajo položaje v upravi prelature. Funkcija numerarov je, da usmerjajo druge člane na duhovnem področju ter so vedno na razpolago organizaciji. Značilnost numerarov je, da izvajajo telesno samokaznovanje s posebnimi pasovi, cilisi, ki jih ovijejo okrog stegna. Bodice, nameščene na cilisih, med hojo povzročajo bolečine, medtem ko se zažirajo v meso.³

b) Agregati

Takoj pod numerari so agregati, ki so tudi zavezani k celibatu. Agregati ne živijo znotraj ustanov organizacije. Imajo podobne obveze kot predhodno opisani numerari.

c) Supernumerari

Tretja vrsta članov se imenuje supernumerari in so najmanj zavezani organizaciji. So poročeni in živijo v normalnem okolju izven organizacije. Predstavljajo pa največji delež članov v organizaciji in pomagajo, kolikor morejo.

č) Člani duhovniške družbe Svetega križa

To so duhovniki prelature in tudi drugi duhovniki, podrejeni svojim škofijam, ki pa se podrejajo vzgojnim metodam Opusa dei ter sodelujejo pri poslanstvu organizacije.

Razdelitev je enaka ne glede na spol, le da ženske numerarke ne morejo biti posvečene v duhovniški stan. Pri ženskah obstaja še vloga pomočnice numerarov. Te opravljajo hišna opravila v centrih organizacije Opusa Dei.

³ Nekateri zagovorniki Opusa Dei napade negirajo s trditvami, da je telesno kaznovanje tradicionalni katoliški postopek, ki je sicer res običajen tudi za verske ločine, vendar te od Opusa Dei ločuje njegova posvetna miselnost in poudarek na življenju po zapovedih katoliške vere (Hutchison 2002).

Za Opus Dei je značilna tudi socialna funkcija, saj upravljajo nekatere šole in pa tudi bolnice (v ZDA, Španiji, Portugalski in Latinski Ameriki).

Nekateri kritiki Opus Dei opisujejo kot skrivnostno in avtoritativno organizacijo, ki meji na kult. Prav tako trdijo, da so povezani s konzervativno desničarsko politiko po celem svetu (Hutchison 2002). Domnevajo, da je v preteklosti organizacija sodelovala s politiko španskega generala Franca, saj je bilo nekaj njegovih ministrov članov Opusa Dei. Zaradi zahteve do nekaterih članov, da se morajo redno telesno kaznovati, je organizacija dobila pridih kulta. Obstajajo namigovanja, da bi lahko Opus Dei povezali tudi s smrtjo papeža Janeza Pavla I.⁴, saj je ta imel izrazito svobodnjaške poglede (Hutchison 2002). Identiteta članov organizacije je velikokrat prikrita, zato so se pojavila predvidevanja, da je Opus Dei tajna združba.⁵

Kot že rečeno, Dan Brown v romanu Da Vincijeva šifra Opus Dei prikaže v negativni luči. Po mnenju organizacije je to napačno, zato so se na roman odzvali v medijih in na uradni spletni strani organizacije.

2.2 POPULARNA KULTURA IN RELIGIJA

Da Vincijeva šifra razkriva številna vprašanja o sodobni popularni kulturi. Za razumevanje tematike je torej potrebno, da razložimo, kaj sploh ta pojem pomeni, kako sta povezani religija in popularna kultura ter kakšne so reakcije Cerkve nanjo.

2.2.1 Razlaga pojma popularna kultura

Termin popularna kultura pomensko enačimo s terminom množična kultura. Po avtorju, ki se podrobno ukvarja s popularno kulturo, so ključne značilnosti sodobne množične kulture oz. popularne kulture:

- množična industrijska proizvodnja za množično občinstvo;
- trivialnost, nezahtevnost in banalna vsebina;
- neavtentičnost (ne izraža resničnega izkustva posameznika ali skupine, narejena je za denar, to pa pomeni, da želi zgolj ugajati);

⁴ Vrhovni poglavar Cerkve je bil samo deset dni.

⁵ Italijanska skupščina je leta 1986 o tem uvedla celo preiskavo, po kateri so razsodili, da Opus Dei to ni. Po mnenju nekaterih naj bi bila organizacija tudi preveč konzervativna, posebej zaradi domnevnega podrejenega položaja žensk (Hutchison 2002).

- prilagaja se slabemu okusu širokih množic (Strinati v Stankovič 2002: 15).

Pojavljajo se namigovanja, da je množična kultura 20. stoletja brez moralne resnosti in estetske vrednosti (Turner v Stankovič 2002: 15).

Popularna kultura je skupek določenih kulturnih praks, ki so v nasprotju z visoko kulturo. Raymond Williams, angleški književni teoretik, pojem popularno razlaga takole:

- popularno je, če je všečno velikemu številu ljudi
- je nasprotje visoki kulturi
- je pojem, ki se uporablja za kulturo, ki so jo proizvedli ljudje sami.

Tretjo točko je britanski teoretik kulturnih študij, Anthony Easthope, dopolnil:

- popularno označuje množične medije, ki so posledica komercialnih interesov (Wikipedia 2007).

Strinati (v Stankovič 2002) trdi, da je popularna kultura množična kultura, ki je proizvedena z industrijskimi tehnikami masovne produkcije in jo posledično za dobiček tržijo na množičnih trgih.

V literaturi je predstavnik popularne kulture trivialna književnost (pulp fiction). Nekateri pa jo označujejo tudi s potrošna literatura. V to zvrst lahko uvrstimo tudi roman Da Vincijeva šifra.

2.2.1.1 Bestseller

Bestseller je uspešnica, izdelek, ki se v kakem času najbolje prodaja (Verbinc 1994: 90). Če pogledamo še bolj podrobno, je bestseller *»uspešnica, knjiga, ki ima na tržišču nadpovprečen uspeh. Uspeh, po navadi pogojen tudi s propagando, je kratkotrajen in knjiga kmalu utone v pozabo. Nasprotje bestsellerja je t.i. »longseller« ali »stedyseller«, knjiga, ki se sicer prodaja v manjšem številu izvodov, zato pa skozi daljše časovno obdobje«* (Leksikon Cankarjeve založbe 1981: 28). Bestsellerji se ocenjujejo na bestsellerskih lestvicah, to so *»sezname, ki jih v določenih časovnih obdobjih (teden, mesec, leto) objavljajo različni množični ali strokovni mediji in v katerih navajajo sezname bestsellerjev. Liste bestsellerjev niso merilo kvalitete, ampak prodajnosti knjig«* (Leksikon Cankarjeve založbe 1981: 128).

Poznavalci trdijo, da za bestseller nista dovolj le zanimiva tematika in dobro napisana zgodba. Imeti mora udaren in opazen naslov ter izstopajoče platnice. Ob inovativnosti v zgodbi in načinu pisanja je potrebno, da avtor izbere pravi čas za izid knjige. To pa pomeni, da se mora na knjižnem trgu ustvariti prazen prostor oz. kot pravijo ekonomisti tržna niša, ki jo lahko knjiga zapolni. Prav tako se velik pomen pripisuje lansiranju knjige na knjižni trg in s tem vzporedno primerno oglaševanje. Pomembno je, da se o tem veliko in pogosto govori, saj so običajna orodja oglaševanja (oglasil na televiziji, radiu, veleplakati, ... za oglaševanje knjige manj primerna).

Običajno se v primeru bestsellerja ob knjigi (knjiga je samo vrh leden gore) dobro prodajajo tudi druge stvari (npr. publikacije, ki knjigo tolmačijo, druge avtorjeve knjige, knjižni turizem, filmi, ...).

2.2.2 Popularna kultura in institucionalna religija

Moore (1994: 76) ugotavlja, da Biblija s svojo vsebino vpliva na popularno kulturo in s tem posledično na množično komuniciranje. V modernem svetu opazamo, da se skozi popularno kulturo producira in je zanjo zelo zanimiv pojem svete ženskosti, ki ga je Brown aktualiziral v Da Vincijski šifri. Odkritje in uporaba pojma svete ženskosti⁶ in drugih prisodob v popularni kulturi ter negativen odziv s strani tradicionalnih institucij religije je sprožilo val vprašanj o vplivu popularne kulture na institucionalno religijo. Brown se v knjigi sklicuje na to, da je prikazovanje Marije Magdalene kot prostitutke del zlobne cerkvene zarote, ki jo je Cerkev zasnovala z namenom, da bi zavrnila vsako domnevo, morda tudi zgodovinski dokaz, da naj bi Marija Magdalena vodila prvo krščanstvo (Welborn 2005: 83). To je povzročilo, da je o tej temi prvič spregovorilo veliko duhovnikov in drugih cerkvenih dostojanstvenikov. Nekateri so celo organizirali okrogle mize, posvečene sveti ženskosti. Teoretiki religije kritizirajo Da Vincijsko šifro, ker napada versko tradicijo in s tem tudi dva tisočletno zgodovino, kar bi lahko posledično pripeljalo do zmedenosti v glavah ljudi. Zato lahko rečemo, da ima zgodba namen predstaviti sveto ženskost (divine feminine) v obliki Marije Magdalene, ki je izgubljena boginja, tudi širši množici bralcev ter s tem povzroči alternativo dosedanji religiji, ki je ženske ločila od odločanja in oblasti in jih, kot trdijo kritiki religije, imela za manjvredne.

⁶ Marija Magdalena kot boginja, vir »svetega ženskega«, kot izbrana voditeljica prvega krščanstva. Po Brownu je bila Jezusova želja, da bi njegovo Cerkev vodila ona, kar pa bi pomenilo vnovično vključitev svetega ženskega v človeško življenje in zavest. To naj bi pisali gnostični evangeliji (Welborn 2005: 79-80).

Ponuja nam emocionalno, duhovno, sociološko in politično transformacijo. Da Vincijska šifra odpira kontroveržno vprašanje seksizma v krščanski tradiciji in teologiji. Ponuja nove mite o svetosti ženske in nove simbole krščanstva ter v svetu sproža diskusijo o religioznih in socialnih spremembah. Njena popularnost mobilizira hitro rastoča gibanja in spremembe na kulturnem področju z oživljanjem svete ženskosti. Vse to pa zelo prispeva k rasti in delovanju teh gibanj, ki so pomembne za širšo kulturo in sodobno družbo (Knight 2005: 72-73).

2.2.3 Sveta ženskost v popularni kulturi

Zdi se, da je Brown napisal in izdal Da Vincijsko šifro v času povečanega interesa za sveto ženskost v popularni kulturi. Knjiga pa je ta interes le še vzpodbudila. Jennie S. Knight trdi, da je med ženskim samospoštovanjem, ženskim utelešenjem v sodobnem svetu in sveto ženskostjo (boginjo) trdna povezava, privlačna za oglaševalce, ki s svojimi reklamami apelirajo na ženske duše in jih spodbudijo k nakupu. Pojem boginja (Goddess) se uspešno uporablja za komercialne namene (na televiziji, v trgovinah, salonih, ...) in je vaba za ženske, ki si želijo biti kot boginje. Prav tako imamo glasbenike, ki v svojih pesmih častijo sveto ženskost. Shania Twain in The Indigo Girls odkrivajo sveto ženskost znotraj svojih življenj, kar se zrcali v besedilih nekaterih pesmi (»Juanita«, »She is saving me«). S tem lahko povezujemo razna feministična gibanja.⁷ Vse to pa je seveda v nasprotju s tradicionalno zakoreninjeno podobo boga kot moškega. Pred očmi imamo torej tudi žensko, ki nam lahko pomaga skozi življenje in nam kaže pot, v katero lahko zaupamo in ji verjamemo. Daje nam mir in svobodo, ki jo dajemo tudi ostalim ljudem (Knight 2005: 72).

Bralcem je omogočeno, da si ustvarijo svojo svetost skozi svojo izkušnjo in ne, da ponotranjijo tisto, kar jim je bilo dano ob rojstvu. Nova izkušnja se nam torej odpira s popularno kulturo in ima zagotovo implikacije tudi na krščansko prakso. Jezus naj bi, po Brownovem mnenju, zaupal po svoji smrti vodenje Cerkve prav Mariji Magdaleni, torej ženski. Cerkev tega ni nikoli priznala in tudi Marijine evangelije je izključila iz svojega nauka.

⁷ Kot primer lahko navedemo pesem Twainove »Juanita«, kot imenuje boginjo, na katero apelira, naj bo sama s seboj in med vsemi ženskami in dekleti. Njena ljubezen in moč omogoča ženskam, da postanejo suverene in samozavestne. Podobno govori v pesmi tudi Emily Saliers, skupine The Indigo Girls, ki je boginjo občutila znotraj sebe v skladu z notranjim mirom, v sožitju z naravo in lepoto, kadar ji je bilo težko, in v sanjah. Boginjo predstavlja kot žensko izkušnjo.

Pater Branko (2005), kot predstavnik Cerkve, pa glede odkritja svete ženskosti razlaga, da je »zdaj, ko je padla komunistična iluzija, nevernemu človeku ostal le še seks. Spolna revolucija, ki se v ZDA že izčrpava (nataliteta je stabilna, ljudje spet bolj prisegajo na zvestobo in družino), v Da Vincijevi šifri dobi nov ideološki zagon« (npr. čaščenje svete ženskosti skozi spolnost). Pravi, da se je z oblikami »svete ženskosti« monoteistično verstvo srečalo že zelo zgodaj. V Stari zavezi lahko srečamo večstoletni obračun s kultu plodnosti in orgiastičnimi obredji, za katere je bila značilna destruktivnost za posameznika in družbo. Ti kultu so torej bili razkrinkani in odpravljeni. Nadaljuje s prepričanjem, da

2700 let pozneje »simbolog« Brown spet promovira seks, ovit v celofan psevdoreligije, obredja, duhovne svobode ... Logično, da ima uspeh pri množicah! Množice so skozi ta roman znova nagovorjene, da spolnost kot »naj« pot do sreče in svobode vendarle lahko zafunkcionira. Le Cerkev (se pravi tisočletno moralno izkustvo) je potrebno potisniti v stran in se prepustiti kozmičnim navdihom ter odkriti »žlahtno« pogansko izročilo čutnosti – odkriti Sveti gral (Pater Branko 2005: 10).

2.2.4 Teorija zarote

Ključni aspekt bistva Da Vincijeve šifre je uporaba žanra teorije zarote. Peter Lineham⁸ (2006) opaza nagel vzpon teorij zarote v socialnem kontekstu ter izjemno razširjenost tega žanra na ameriškem trgu, ki pa sproža nove ideje v sodobni družbi. Pojav teorije zarote se je uveljavil že v preteklosti, a v sodobnem času spet vse bolj pridobiva na veljavi.

Daniel Pipes (v Lineham 2006) razlaga, da se je teorija zarote razvila s francosko revolucijo.⁹ Meni, da so individuum in navadni ljudje postajali vedno bolj seznanjeni s politiko, kar je pripeljalo do sprememb političnih vrednot. Vsem je postalo jasno, da je edina prava volja volja ljudi. Oblikoval se je nacionalizem. Tako so se konec leta 1790 okrepile tudi predstave o političnih zarotah. Prav tako pa je bil strah tistih, ki so verjeli v zarote, političnega izvora.

Za zagovornike teorij zarote je značilno, da si prizadevajo poiskati »resnico, ki nam jo drugi skrivajo« in imajo globoko nezaupanje v institucije. Gre za fenomen, ki bo povzročil preoblikovanje moderne družbe. V Brownovi knjigi sta odkriti dve zaroti o tem, kaj naj bi bila prava zgodovina. Prva je, da je zgodnja Cerkev v sodelovanju z rimskim imperijem zatrla

⁸ profesor zgodovine na Massey Universitys Albany Campus

⁹ Pipes Daniel, Conspiracy: How the Paranoid Style Flourishes and Where it Comes From (New York, NY: Free Press, 1997).

gnostične tendence zgodnjega krščanstva in religije na splošno. Druga domneva pa je, da bi naj Opus Dei prisilil Cerkev, da zatre vse gnostične evangelije, ki govorijo o pomembni vlogi ženske in o tem, da Jezus ni bil božanstvo ampak navadni človek. Kot že rečeno, naj bi gnostični evangeliji razkrivali Marijo Magdaleno kot Jezusovo naslednico in nosilko krščanstva.

V Ameriki se je teorija zarote spet okrepila v zadnjih desetih letih. Za Ameriko je značilno, da je velik trg z veliko lahkovernimi ljudmi. Teorija zarote pa doseže svoj namen samo, če to verjame velik del populacije. O fenomenu ameriške zarote (umor predsednika Johna F. Kennedyja in AIDS pri črnih), ki ima že precej dolgo zgodovino, je veliko pisal Richard Hofstadter v svojem eseju »The Paranoid Style in American Politics«.

Zato Lineham pravi, da ni nobenega dvoma, da so ljudje pod velikim vplivom Brownovega antireligioznega skepticizma, ki ga odpirajo njegove ideje v knjigi. To so pa lahko tudi razlogi, da ta fenomen le nima velikega vpliva in bo pri množicah hitro pozabljen. Ta družbeni fenomen namreč opravičuje razpoloženje sodobnega človeka in nakazuje trende v religioznem razmišljanju. Ocvirk (2006) pravi, da človek namreč misli, kako z njim razpolagajo sile, na katere nima vpliva, kot so: nadnaravne moči, zgodovinske zakonitosti, družba, ekonomija, zato se bo imel za žrtev vsega tega, ker je sam nemočen. Človek ne čuti odgovornosti za nič, ničesar se ne loti, velikokrat se ima za žrtev sistema, zarote in si prizadeva od njih dobiti odškodnino. Ocvirk (2006: 5) tudi trdi, da je

zahodna civilizacija nastala in obstala, tako da je že pol tisočletja celo vodilna na svetu, ker je Cerkev znala ljudstvom in ljudem tega dela sveta vcepiti evangeljsko podobo človeka. Izhajala je namreč iz Jezusove izbire lastne poti in je na tej osnovi izoblikovala podobo o človeku kot odgovornem in svobodnem bitju, ki more oblikovati svoje in skupno življenje. /.../ Izvorno krščanske vrednote so postale zahodne in vse bolj postajajo tudi univerzalne.

Ugotavlja pa, da »prihaja business v kraljestvo cerkvene zarote pozno v primerjavi s politiko« (z drugimi besedami, sčasoma se je zgodil premik s področja političnih na cerkvene zarote) (Ocvirk 2006: 5). Glede Da Vincijeve šifre še pojasnjuje, da je treba razumeti dva pojava: Prvi je potreba človeka po iskanju in odkrivanju zarote in zarotnikov, drugi pa pripisovanje zarotništva katoliški Cerkvi.

Vendar pa Lineham (2006) ugotavlja, da ne smemo gledati na teorijo zarote samo kot na produkt moderne ameriške družbe, te se pojavljajo tudi v drugih religijah. Tudi v islamu poznamo primere teorij zarote. Razvili so jih, da bi zavrnil dokaze za teroristične napade organizacije Al-Kaida. Kot primer navaja teroristični napad na dvojčka v New Yorku leta 2001, za katerega veliko muslimanov verjame, da jih je zrušila sama ameriška vlada, da bi upravičila napade na islamske narode, ki so temu sledili.

3. KAZALCI POPULARNOSTI

Glede na to, da je diplomska naloga namenjena iskanju razlogov za popularnost knjige Da Vincijska šifra, na tem mestu predstavljamo nekaj objektivnih podatkov, ki pričajo o tem, da lahko dejansko govorimo o popularnem romanu.

Kot je že predhodno omenjeno, je Da Vincijska šifra bestseller. Pomeni pa tudi prodajo velikega števila izvodov knjige, kar lahko potrdimo z okoli petdeset milijoni prodanih izvodov po celem svetu in s prevodi v več kot štirideset jezikov. Obstaja pa tudi veliko različnih izdelkov in dogajanj, ki so povezani s tematiko knjige. Krebelj in Pogačnik (2005) pravita, da lahko govorimo o tako imenovanem »spremljevalnem pojavu«. Produkte, povezane s Da Vincijsko šifro, predstavljamo podrobneje v nadaljevanju.

3.1 Knjige

Eden od teh so knjige, ki razlagajo, pojasnjujejo in razkrivajo resnico o vsebini Da Vincijske šifre in prav tako izhajajo v številnih izvodih in jih ljudje množično kupujejo. Ob Da Vincijski šifri so torej izšle naslednje publikacije, dostopne na COBISS-u, Virtualni knjižnici Slovenije:

- Cox Simon: Rešitev Da Vincijske šifre: vodnik po dejstvih iz romana Da Vincijska šifra, 2006;
- Ehrman D. Bart: Razkritje Da Vincijske šifre: kaj je resnično in kaj izmišljeno: kaj v resnici vemo o Jezusu, Mariji Magdaleni in Konstantinu, 2005;
- Etchegoin Marie-France in Lenoir Frederic: Po sledih Da Vincijske šifre, 2005;
- Welborn Amy: Dešifrirani da Vinci: dejstva za fikcijo Da Vincijske šifre, 2005;
- Lunn Martin: Da Vinci code decoded, 2004;
- Garlow L. James in Jones Peter: Cracking Da Vinci's code, 2004;
- Welborn Amy: Dekodirani Da Vincijski kod: činjenice koje se kriju u pozadini romana Da Vincijski kod, 2004.

3.2 Film

Za bestseller je značilno, da po knjigi posnamejo še film, ki množično polni kino dvorane in si ga ogledujejo vsi, ki so prebrali knjigo, pa tudi tisti, ki je niso in so vseeno radovedni, za kaj sploh gre. Premiera filma je v svetu potekala istočasno (19. maja 2006) po različnih državah.

Ustvarjalci filma so si prizadevali, da bi se čim bolj zvesto držali vsebine samega romana, zato so želeli snemati na lokacijah, kjer je potekalo glavno dogajanje zgodbe. Tako so si od francoskega kulturnega ministrstva pridobili dovoljenje za snemanje v Louvru, kjer so to zadnjič odobrili leta 1999 za francoski film Belphegor. Tudi izbor režiserja in igralske zasedbe priča o tem, da je film zastavljen zelo širokopotezno in da dejansko gre za velik in pomemben projekt. Film je režiral ameriški režiser Ron Howard (dobitnik oskarja za režijo Čudoviti um). Vloge glavnih junakov v filmu pa so bile dodeljene svetovno znani igralski zasedbi. Roberta Langdona, strokovnjaka za simbologijo, je odigral ameriški zvezdnik Tom Hanks (dobitnik oskarja za glavno moško vlogo v filmu Forest Gump). Vloga Sophie Neveu, kriptologinje, pa je pripadla francoski igralki Audrey Tautou. Snovalci filma so tudi poskrbeli, da informacije o nastajanju filma niso pronicale v javnost, zato so morali udeleženci snemanja podpisati izjavo o varovanju zaupnosti in v javnost niso pošiljali nobenih podrobnosti o scenariju. Filmski studio Sony naj bi se pred začetkom snemanja posvetoval z nekaterimi strokovnjaki za katoliško vero, da ne bi prišlo do razžalitve čustev vernikov. Skupaj so poskušali scenarij prirediti tako, da film ne bi vzbudil preveč kritik, hkrati pa se ne bi preveč oddaljil od knjižne predloge Dana Browna (RTV SLO 2006c).

Producenta filma Da Vincijeva šifra sta že na začetku naletela na težave. Najbolj vztrajna je bila organizacija Opus Dei, katere član je glavni negativec v zgodbi. Organizacija Opus Dei je izrazila željo, da bi film organizacijo prikazal z lepšega zornega kota, nekateri katoliški strokovnjaki pa naj bi celo odsvetovali popolno omenjanje organizacije. Sony Pictures je naredil 17.000 kopij filma in je zanj izdelal dobro zasnovan marketing s skoraj sočasnimi premierami filma v Ameriki, Evropi, Kitajski, Japonski in Avstraliji. V štirih dneh je s tem svojim produktom pridobil enormni dobiček, ki mu pravimo blockbuster. Izkazalo se je, da morda po zaslugi filma in prav tako vatikanskih in cerkvenih protestov po celem svetu ter nenazadnje tudi napovedih o prepovedi predvajanja filma, spet veliko govorijo o Jezusu Kristusu.

3.3 Tožbe

Za bestseller so značilne in pogoste tudi tožbe zaradi plagiatorstva. Tožniki si obetajo del velikega zaslužka, ki ga bestsellerji prinašajo. Tožbo sta podala dva od treh avtorjev knjige *The Holy Blood and the Holy Grail* (Sveta kri in Sveti gral), Michael Baigent in Richard Leigh. Knjiga je izšla leta 1982 in prav tako odkriva dokaze o tem, da sta bila Jezus in Marija Magdalena poročena in da naj bi Jezusovi potomci živeli še danes. Knjiga *Sveta kri in Sveti gral* naj bi bila za razliko od *Da Vinci*jeve šifre napisana v poljudnoznanstvenem slogu. Avtorja naj bi bolj sledila metodam zgodovinarjev z dodatkom svojih poljudnoznanstvenih utemeljitev (Mihovilović 2006: 10). Knjiga ni pritegnila veliko pozornosti, ne s strani bralcev kot tudi ne medijske. Avtorja pa trdita, da je Brown ukradel njuno idejo. Založbo na londonskem sodišču tožita zaradi kraje intelektualne lastnine. Po mnenju Baigenta in Leigha naj bi bili nekateri odstavki v *Da Vinci*jevi šifri celo prepisani iz njune knjige. Brown vse to seveda zanika in trdi, da ni kradel. Priznava pa, da je pred pisanjem njuno knjigo poznal, a je ni prebral. Brown v svoj bran pravi, da je za pisanje uporabil dognanja zgodovinske raziskave, ki jo je opravila njegova žena, in da iz drugih knjig ni črpal nič več, kot to počnejo drugi pisatelji. Prav tako se na to sklicujejo odvetniki založniške hiše Random House, ki pravijo, da bi potemtakem lahko slavnega Williama Shakespearja razglasili za največjega plagiatorja, ker se je v svojih delih oprl na zgodovinska dela in zato njegove drame v veliki meri izvirajo iz drugih del, kot so bile zgodovinske kronike njegovega časa (Mihovilović 2006: 10). Knjiga *Sveta kri in sveti gral* je ponovno šla v tisk, založniška hiša Century pa je del založniške skupine Random House. Tako je po mnenju poznavalcev to še dokaz več, da naj bi šlo za marketinško potezo, saj menijo, da je vsaka propaganda dobrodošla, četudi je negativna. Zanimivo je, da se je knjiga *Sveta kri in Sveti gral* ponovno znašla na vidnem mestu knjigarn in se zaradi domnev o kopiranju zato še bolje prodaja, kot se je doslej. Tudi to knjigo je namreč prva izdala založba Random House tako kot *Da Vinci*jevo šifro.

Na sodišču v New Yorku je Browna tožil tudi Lewis Perdue, avtor knjige *Daughter of God* (Božja hči). Obtožuje ga, da si je iz njegove knjige sposodil osrednjo tezo, in sicer koncept svete ženskosti in ženske božanskosti ter proces preoblikovanja prevlade moških v vrhu Rimskokatoliške Cerkve. Prav tako trdi, da naj bi Brown kradel ideje tudi iz še enega njegovega dela, *The da Vinci Legacy* (*Da Vinci*jeva zapuščina). Zahteval je tudi prepoved prodaje knjige in hotel preprečiti snemanje filma. Sodišče je dosodilo v prid Browna, saj sodnik ni našel podobnosti med deli. Za britanski BBC je podal izjavo: »Ne dvomim, da

bomo po preučitvi pritožbe videli preobrat v primeru, saj so do sedaj že bile vložene tožbe zaradi kraje avtorskih pravic, v katerih so imeli tožniki manj razlogov za tožbo, kot jih imam jaz, in so vseeno sodni primer obrnili v svoj prid« (RTV SLO 2006a). Perdue je ustvaril celo spletno stran, kjer so prikazane podobnosti med obema knjigama.

Trdimo lahko, več kot je bilo obtožb in razpravljanj glede njene vsebine, bolj je v bralcih vzbujala interes za branje.

3.4 Turistična ponudba

Najbolj vneti privrženci knjige so se celo sami odpravili raziskovat, koliko je resnice v tej zgodbi. Na uradni spletni strani knjige nagovarjajo k obiskovanju mest in krajev dogajanja v knjigi, kot so Francija, Italija, Anglija, Škotska in New York. Reklamirajo zgodovinske znamenitosti, povezane s knjigo, ki privabljajo ljudi. Gre za neko vrsto knjižnega turizma. Knjižni turizem pa je še posebej priljubljen med Američani, ki pogosto obiskujejo kraje, ki jih pisatelji omenjajo v svojih knjigah. V Parizu beležijo povečanje obiska v svetovno znanem muzeju Louvru (tam se zgodi umor kustosa), kjer sta razstavljeni znameniti Leonardovi sliki Mona Liza in Marija v votlini. Po poročilu za javnost predstavnika muzeja na tiskovni konferenci 3. januarja 2006 v Parizu so v letu 2005 v Louvru zabeležili rekordno število obiskovalcev, kar je 7,3 milijone, medtem ko leto pred tem 6,7 milijonov. Vodstvo meni, da je težko verjetno, da so se ljudje kar tako osvestili in v sebi našli ljubezen do visoke umetnosti, zato menijo, da za premiki množic tokrat stojijo malce bolj senzacionalistični vzgibi (RTV SLO 2006c). Torej predvsem zanimanje za ogled Leonardovih slik in samega prizorišča dogajanja v Brownovem romanu. V tej znani zgradbi so začeli tudi s snemanjem filma, kar je prav gotovo prispevalo k publiciteti in s tem posledično k povečanju obiska. K temu so najbrž dodatno pripomogli tudi omogočeni brezplačni obiski muzeja ob petkih zvečer za obiskovalce do 26. leta. Tudi sistem so izboljšali tako, da se za vstop ne čaka več kot petnajst minut. Pred vhodom v del, kjer je razstavljena krščanska umetnost, si lahko obiskovalci kupijo samostojno vodenje s slušalkami (to je dražje od navadnega vodenja) o Da Vincijevi šifri. Za javnost je zaprtih le še 13 % sob, do leta 2001 pa je bila nedostopna kar četrtina muzeja. Imajo pa tudi podatek, da se četrtina vseh ljudi, ki obišejo Pariz, ustavi tudi v Louvru, tretjina od tega je še vedno Francozov, na drugem mestu pa so Američani.

Tudi cerkev Saint Sulpice, ki prej ni veljala za atraktivno turistično lokacijo (znamenitost), danes obiše množica obiskovalcev, saj Brown piše, da naj bi bil prav tam skrit ključni dokaz,

da je Jezus resnično živel. Prav tako je v škotski cerkvi Rosslyn, ki naj bi skrivala pomembne skrivnosti, vse več obiska. V zadnjih dveh letih naj bi se število tamkajšnjih obiskovalcev povečalo kar za 56 %. Letno je to več deset tisoč obiskovalcev, kar jo je povzdignilo med eno glavnih škotskih znamenitosti (Mihovilović 2006: 11).

V Italiji so se novemu trendu prav tako hitro prilagodili. Organizirali so ekskurzijo pod naslovom Tura angelov in demonov. Udeleženci pohoda obišejo točke svetega mesta, ki jih v romanu *Angeli in demoni* (katerega avtor je prav tako Dan Brown in je zanimanje zanj po uspehu *Da Vincijeve šifre* strmo naraslo) omenja avtor. Nekateri namigujejo na novo vrsto turizma, »zarotniški turizem«, ker popotnike privlačijo posebno kraji, ki jih v knjigah opisujejo pisci kriminalk in knjig o skrivnostnih zarotah. V skladu z opisanimi trendi je tudi v milanski cerkvi St. Maria della Grazie bilo po izidu knjige *Angeli in demoni* opaziti vedno več turistov, čeprav sama cerkev kot religiozni objekt ter kot trdnjava katoliške vere v preteklosti ni bila deležna velike pozornosti. Razlog za obisk v sakralnem objektu je v veliki meri ta, da bi videli znamenito sliko Leonarda da Vincija, *Zadnja večerja*. Za to Brown v *Da Vincijevi šifri* trdi, da na slavni sliki zraven Jezusa sedi ženska in ne moški. To naj bi bila Marija Magdalena. Leonardo bi tako naj sporočal svojo vednost o tem, da sta bila Jezus in Marija Magdalena poročena. Med njima gre na sliki za odprt prostor v obliki črke V, kar naj bi apeliralo na kelih in na to, da je Marija Magdalena Sveti gral.

3.5 Izid naslednjih avtorjevih del

Bestseller pomeni tudi, da ta sproži povečano prodajo vseh ostalih avtorjevih knjig. Knjige, ki jih je že napisal, namreč postanejo obvezno čtivo množice bralcev. Avtor pa dobi pogodbo pri založbi za naslednje knjige, saj se pričakuje visoka prodaja tudi teh, saj avtorja poznajo kot pisca bestsellerjev. Poleg *Da Vincijeve šifre* je Brown napisal prav tako zelo dobro prodajane in svetovno znane knjige *Angeli in demoni*, *Digitalna trdnjava* ter *Ledena prevara* (več o tem v nadaljevanju).

Bestseller torej ni samostojen tržni izdelek, samo v obliki knjige, ampak pomeni tudi vso industrijo že omenjenih izdelkov, ki ga spremljajo in se zaradi bestsellerja dobro prodajajo.

4. UGOTOVITVE

*»Dan Brown ni pisatelj, ampak obrtnik«
(Škamperle v Krebelj in Pogačnik (2006)).*

4.1 Kako in zakaj je knjiga sploh postala bestseller?

Kot že rečeno, se knjiga, ki je bestseller, izjemno dobro prodaja, v skladu s tem pa je tudi branost zelo visoka. Zanima nas torej, kaj je tisto, kar je Da Vincijevo šifro dvignilo visoko nad množico knjig, in v čem se od njih razlikuje?

Za bestseller je najprej potrebna inovacija oz. nekaj novega, kar lahko knjigo povzdigne iz vsakodnevnega izhajanja drugih knjig. Vendar ne smemo zanemariti pomena pravega trženja in oglaševanja izdelkov v današnjem svetu množičnih medijev. Pri bestsellerju je potrebno omeniti, da je vse odvisno od založbe, ki je odgovorna za izdajo knjige, ki jo ponuja na trgu. Pri Da Vincijevi šifri je založba namenila deset tisoč izvodov samo za promocijske in recenzentske namene, kar pa ponavadi ni običajno (Cowley 2004). Štefančič (2005) pravi, kot bi vedeli, da imajo v rokah »največjo zaroto zadnjih 2000 let«. Po tem je knjiga samo poletela kot s srednjeveškega katapultu (Štefančič 2005: 122). Avtor in zgodba sta bila najprej v drugem planu. Izdajo je seveda spremljalo oglaševanje, ki mora biti izvirno, saj vemo, da je trg v sodobnem času že prenasičen. Šele ko je knjiga kot prodajni izdelek postala informacija, je postalo pomembno, kdo je avtor in kakšna je tema. Tukaj je prišla do izraza inovativnost, drugačnost knjige, ki je povzročila, da je Da Vincijeva šifra postala za človeka »nujno potrebna«, zato jo je seveda kupil in ni čakal, da pride na vrsto za izposojjo. Ko pa je knjiga že bila nekaj časa na vrhu bestsellerskih list, je vzporedno sprožila pravo industrijo. Rečemo lahko, da se je strukturirala posebna subkultura, kult navdušencev, ki se nato med seboj povezujejo.

Zagotovo je že takoj na začetku javnost pritegnilo to, da je avtor na prvi strani napisal »vsi opisi umetniških del, arhitekture, dokumentov in skrivnih obredov v tem romanu so točni« (Brown 2006: 6). Prav tako je zraven izpostavil še dve provokativni temi:

Sionsko priorstvo, evropski skrivni red, ustanovljen leta 1099, je resnična organizacija in Vatikanska prelatura, znana pod imenom Opus dei, je globoko pobožna katoliška sekta, ki je bila v zadnjem času predmet polemike zaradi poročil o pranju možganov, prisili in nevarnem početju, znanem pod imenom »telesna pokora«. Opus Dei je pravkar zgradil 47 milijonov dolarjev vreden glavni sedež organizacije na Lexingtonski aveniji 243 v New Yorku (Brown 2006: 6).

Izjava glede točnosti spodbudi človeka k branju. V informacijski dobi, v kateri živimo, nam ta izjava daje občutek, da se je avtor resnično poglobil v tematiko in preveril vse podatke, ki jih navaja. Problem pa nastane, ko so podatki dostopni veliki večini ljudi, a danes nihče nima časa oz. volje, da bi temeljito raziskal stvari, ki ga zanimajo. Nicole Zaray¹⁰ (2006) ugotavlja, da je prebiranje velike količine zanimivih informacij, ovitih v lahkotno fikcijo, danes bolj privlačno, kot pa prebiranje zdolgočasene stare resnice.

Malcolm Gladwell (v Cowley 2004) v svoji knjigi *The Tipping Point* pojasnjuje, da je najboljši način za razumevanje, kako lahko relativno neznana knjiga postane bestseller, primerjava z epidemijo, saj se ideje, produkti, sporočila in vzorci obnašanja širijo tako hitro kot virusi. Ljudje povzročijo, da se v določenem momentu (»tipping point«) socialna epidemija razširi na množico in takrat je ni več mogoče preprečiti. Brown je to pri Da Vincijevi šifri dosegel šest mesecev po prvi publikaciji, ko se je pojavil v konici priljubljenega programa televizije ABC, *Good Morning America*, in govoril o temah, ki jih obravnava v svoji knjigi. To pa je povzročilo prelom pri prodaji, ki se je samo še večala (Cowley 2004).

4.2 Čas in prostor, v katerem je knjiga izšla

Poglejmo že prej omenjeno knjigo *Sveta kri in Sveti gral*, ki je izšla leta 1982, in je sicer vsebovala podobno tematiko, vendar ni dosegla tolikšne popularnosti in uspeha ter tako velikega kroga bralstva kot *Da Vincijeva šifra*. Avtorji te knjige so sicer imeli zanimivo tematiko, vendar lahko sklepamo, da čas za izdajo ni bil pravi. Zdaj smo v obdobju globalizacije in temu primerna je tudi nova družba. Danes živimo v množični informacijski družbi. Posledica kapitalizma je potrošniška kultura, ki je oblikovala nov prostor in novega človeka, ki je zaradi vsega prenasičenja notranje precej prazen in išče neko duhovnost. Zdi se,

¹⁰ Nicole Zaray je neodvisna novinarka v New Yorku.

kot bi človek iskal Boga, kar pa poteka na več načinov: iskanje resnice o krščanstvu, prebiranje zgodovinskih dejstev, izobraževanje in prevzemanje drugih ver in kultur.

Na tem mestu lahko rečemo, da je to tržno nišo odkril Dan Brown. Vedno zanimivo tematiko vere, v našem primeru krščanske vere, je združil z množico navidezno znanstvenih podatkov, s pomembnimi zgodovinskimi osebnostmi in umetniškimi deli.

Pomembno je izpostaviti tudi dejstvo, da se vse dogaja v realnem času in na resničnih krajih, ki jih vsi poznamo. Res pa je, da so nekatere analize pokazale, da se dejanske lokacije, navedene v knjigi, ne ujemajo povsem z resničnostjo. Ehrman v Razkritju Da Vinci jeve šifre piše, /.../ »sem takoj opazil netočnosti glede zgodovinskih trditev v tej knjigi, številne napake, nekatere prav smešne, ki niso očitne samo strokovnjaku, temveč tudi nepotrebne za sam razplet« (Ehrman 2004: 9). Patrolog dr. Špelič¹¹ (2005) Browna kritizira, da z romanom kaže velik prezir do Evrope in s tem še posebej do Francije, ko si neupravičeno privošči napake in nenatančnost virov. Pravi, da so napačna imena ulic, prometnih povezav in lokacije dogodkov v Parizu. Poveže tudi, da bi lahko to pomenilo indiferenten odnos Amerike do Francije, ki je, kot vemo, ostro nasprotovala napadu Amerike na Irak.¹²

Jason Cowley (2004) pa pravi, da je roman zelo pomemben z družbenega vidika in da so kulturne elite zelo nezainteresirane za ta fenomen. Tudi on trdi, da knjiga odpira pomembne politične teme našega časa, religiozni ekstremizem, ideje, da je naša zgodovina sama po sebi velika zarota, moč in vpliv skrivnih organizacij in mrež, globalne razširitve interneta, pričujoč satelitski nadzor in še druge nove tehnologije. Gre za več kot samo za navadno branje. Da Vinci jeva šifra je fascinanten politični tekst, ki poudarja močan eshatološki¹³ strah.

Tukaj se morda zastavlja vprašanje, ali to pomeni, da vendarle ne gre samo za lahkotno branje v popularno kulturnem kontekstu. Bolje rečeno, Cowley (2004) meni, da je Brown literarni oportunist. Pomeni, da razume dejanske razloge za naše eshatološke bojazni in jih uporablja kot sredstvo, s katerim želi napisati dobro zgodbo. In kakšen naj bi bil razlog za našo sedanjo eshatološko bojazen? Cowley pravi, da smo kot misleče živali genetsko programirani za

¹¹ Predavatelj patrologije (veda, ki se ukvarja z raziskovanjem del, naukov krščanskih pisateljev iz prvih sedmih stoletij) na Teološki fakulteti v Ljubljani.

¹² Predsednik Bush je leta 2003 napadel Irak, saj je trdil, da ima Sadam Husein orožje za množično uničevanje in je grožnja celemu svetu.

¹³ Eshatologija je mistični nauk o poslednjih rečeh človeka in človeštva (nauk o smrti, sodbi, koncu sveta) (Verbinc 1994: 192).

iskanje pomena v svetu, le-ta pa se spretno upira našim poskusom, da bi ga uspeli razvozlati. Naša krščanska dediščina in naše post-razsvetljenske mesijanske politične pripovedi so nas učile, da je zgodovina usmerjena k cilju, da obstaja konec zgodovine in prava pot do resnice – ko bi le s tavanjem skozi skrivnostni gozd, poln znamenj, ki predstavlja naš svet, lahko našli to pravo pot. S to lažno znanostjo, versko vnemo in zarotniškimi teorijami Da Vincijeva šifra zavzema dvoumnost vseh naših »ko bi le«, medtem pa nam nudi svoje lastne stopnice do nebes. To je bila dobra kombinacija, ki je dejansko vzbudila zanimanje javnosti.

Cowley še razlaga, da v obdobju po 11. septembru in invaziji Amerike na Irak ter v svetu, kjer zahodu grozi skrivnostna in tajna globalna mreža religioznih teroristov, Al-Kaida, je zelo verjetno, da komunikacija s šifriranimi sporočili vzbuja veliko pozornosti in zato ima posledično roman Da Vincijeva šifra velik političen naboj. Ta prisposodba ekstremnega verovanja govori o tem, kako tekmovalni moderni sistemi verovanja, ki naj bi posebej absolutno resnico, ogrožajo sodobnost.

Po drugi strani pa lahko Da Vincijeva šifra pomeni obtožnico skrivnostni, bogati in korupciji podvrženi Cerкви. Tako zatrjuje tudi avtor knjige Jezus in America (Jezus v Ameriki), Richard Wightman Fox, da Da Vincijeva šifra »jaha nagle valove« proti ideološki korupciji (zloraba vernosti in vernikov) Rimskokatoliške Cerkve. Brownov roman v človeku odpira željo po ponovnem odkritju novega, resničnega in pravega Jezusa!« (Cowley 2004).

Življenje Jezusa Kristusa se interpretira na več načinov in obstaja več teorij o njegovem bivanju in delovanju. To sproža dejstvo, da biti moderen, pomeni biti vraževeren. Za modernega človeka je torej značilno, da dvomi in želi priti do prave resnice.

4.2.1 Trenutna politična situacija v Evropi

*»Politics are a part of religion in such a country as this, and Christians must do their duty to the country as a part of their duty to God«
(Finney v Moore 1994: 66).*

V Evropi smo zadnjih nekaj let lahko pričala velikemu vzponu desnih strank. Splošne značilnosti orientiranosti v desno so nacionalizem, fašizem, konzervativnost, rasizem, ksenofobija, populizem, ... Te stranke pa imajo seveda svoje poglede na reševanje temeljnih

problemov sodobnih modernih družb. S prevlado desnih strank pa se je okrepila tudi moč Cerkve, ki je dobila pomembnejšo vlogo v političnem in družbenem življenju, čeprav Rimskokatoliška Cerkev to zanika in se umešča nad stranke in politiko. Dobro organizirana Cerkev je v preteklosti delovala kot politični lobi in prav tako deluje še danes (Moore 1994: 68). V nekaterih zahodnih demokracijah pa smo lahko pričali volilnim uspehom skrajne desnice. Vrača se ideologija nacionalne države. Izpostavlja se globalno vprašanje verovanja in ponovne verske vojne. Zahodna Evropa vedno bolj poudarja težnje in povezanost s krščanskimi koreninami. Slovenska evroposlanka Mojca Drčar Murko (2007) je o stanju v evropskem parlamentu povedala: »V drugem delu mandata Evropskega parlamenta (2004-2009) se je, zlasti zaradi novih poslancev iz Romunije in Bolgarije, število skrajno desno usmerjenih poslancev dvignilo na 20, kar je omogočilo ustanovitev posebne politične skupine z naslovom Identiteta, suverenost in tradicija. So pač pisana ogrlica skrajnih nacionalistov, ki programsko izpostavljajo krščanske in družinske vrednote, povezujejo pa jih zlasti rasistični predsodki do drugih in drugačnih«. Zaradi tega je najbolj zaskrbljena Amerika, saj vidi vzpon in povezovanje desnih strank v evropskem prostoru kot grožnjo svojim interesom.

4.2.2 Spremembe v Sloveniji

Katoliška Cerkev je v obdobju demokratizacije (90. leta) skrbela predvsem za krepitev svojega položaja v ekonomiji, politiki, kulturi, šolstvu in nenazadnje tudi v medijih (Lukšič 2001: 34). Do konkretnih sprememb v Sloveniji je prišlo na parlamentarnih volitvah 2004. Takrat so »dozoreli prvi sadovi Demosove politične pomladi in pred njo vztrajno sejanje Cerkve, katere seme svobode, resnice, pravičnosti in spoštovanja človeka kljub komunistični zmrzali ni pozeblo« (Ocvirk 2005: 225). Na oblast je prišla nova koalicija, ki ni bila več personalno, ekonomsko, politično in ideološko povezana s komunističnim režimom. To so desno orientirane stranke z Janezom Janšo na čelu, ki pa so bile večkrat označene, da imajo logiko izrednih razmer in teorijo zarote (Ocvirk 2005: 235). Glede odnosa s Cerkvijo je v Sloveniji, po besedah dr. Smrketa (2006), zdajšnja vlada veliko bolj po volji Rimskokatoliški Cerkvi, čeprav ji je tudi prejšnja v marsičem popuščala. »Navsezadnje je prejšnja vlada dala pisanje verskega zakona v roke vitezu Malteškega reda, iz česar je bilo jasno pričakovati, da bo predlog pristranski in po volji Rimskokatoliške Cerkve. Na lokalni ravni pa se vpliv Rimskokatoliške Cerkve odraža, da ko listam lokalni časopis, dobim občutek, da se na Dolenjskem le še žegnajo kapelice« (Smrke 2006). Z drugimi besedami pomeni, da ima Cerkev pomembno vlogo v družbi, saj ima veliko naklonjenost v državni sferi. Spremembe na

slovenskem političnem področju so prinesle tudi volitve za evropski parlament. Aleksander Lucu (2006) ugotavlja, da si je zdajšnja vlada že pred volitvami pridobila veliko podporo cerkvenega vrha.

Katoliška cerkev na Slovenskem posega na področje političnih strank in političnega delovanja, ne da bi navzela tudi strankarsko formo. Venomer se, delujoč politično, javno umika na raven civilne družbe ali družbe nadnaravne vrste. Bolj ali manj eksplicitno podpira eno ali drugo stranko, se v tem ali drugem delu vključi v kampanjo, v razstavljanje ali sestavljanje strank, v oblikovanje strankarskih programskih poudarkov (Lukšič 2001: 34).

Kritiki Cerkve pri nas pravijo, da ima katoliška Cerkev v slovenskem prostoru velik problem, ki še vedno pomeni ambicije Cerkve po močnem vplivu na družbo. Torej, klerikalizem¹⁴ je še vedno ostal primarni cilj.

V zahodni civilizaciji pa nastaja nov tip družbe, kar pa je oblikovalo tudi novega človeka. Spremembe niso le družbenega pomena ampak tudi antropološkega. Demokracija je v globokih spremembah zaradi spreminjanja kulture v postmoderno in bolj radikalno. V družbi se pojavljajo naslednji pojavi: drugače verujoči človek, zadrega pri izražanju vere, podleganje logiki daj dam, usihanje tradicionalne vernosti, sekularizacija¹⁵, bolj osebna vera, celovita včlenjenost v religiozno kulturo, sodelovanje v Cerkvi zaradi potrebe po druženju, zahteve Cerkve, da država spoštuje njene pravice in pluralnost družbe (Ocvirk 2005: 344).

Predvidevam, da lahko Da Vincijevo šifro v tem času razumemo kot protikatoliški roman, saj v zadnjem času Rimskokatoliška Cerkev v Evropi vedno bolj pridobiva na moči in oblasti. Je protiutež trenutni situaciji v Evropi, saj vemo, da je bila Cerkev v preteklosti močna regulativna ustanova, ki je izvajala nadzor, predpisovala vedenje in narekovala zakone državi. Rimskokatoliški Cerkvi je spet dovoljeno poseganje v številna področja političnega, družbenega in osebnega življenja. Ljudje pa se bojijo vnovične uvedbe tega moralnega nauka (Remond 2002: 23). Protikatoliški je tudi zato, ker postavlja pod vprašaj temeljne nauke krščanske vere. Pri ljudeh povzroča dvom vanje ter s tem ogroža verodostojnost institucije in jo postavlja pod vprašaj.

¹⁴ Vmešavanje Cerkve v politiko (nazor, ki zagovarja, da Cerkev vodi javno življenje) (Verbinc 1994: 347).

¹⁵ Povzroči prehod iz cerkvenega v posvetno (Verbinc 1994: 640).

4.2.3 Senzacionalizem

Senzacija je občutek, močan vtis, pozornost, ki ga povzroči kak dogodek v javnosti. Zbuja splošno pozornost, začudenje in vznemirjenje (Verbinc 1994: 644). Dr. Roman Globokar¹⁶ (v Frelih 2006: 26) ugotavlja, da si človek želi senzacije in spektakularnih odkritij. Za Da Vincijevo šifro pravi, »da na neki način odpira možnosti za novo razlago Jezusovega življenja in zgodovine katoliške Cerkve«. Dr. Škamperle (v Rustja 2006) trdi, da je Brownov roman veliko več kot samo literarni objekt, je družbeni fenomen. Knjiga nagovarja sodobnega človeka. Pravi, da je »blizu modernemu človeku, ki ima malo časa«.

Andrej Poznič¹⁷ (2006) pa je mnenja, da je Da Vincijeva šifra popkulturna senzacija, predvsem pa založniški fenomen. »Popularizira nekatera vprašanja, ki so bila doslej v širši javnosti zamolčana.« Nenazadnje pa jo lahko primerjamo tudi s Harryem Potterjem. »Neverjetno! Ne samo, da je Brown napisal odličen in izjemno uspešen roman, svet je še presenetil s šokantnim odkritjem: veliki ljudje, ki jih poznamo iz šolskih ur zgodovine, naj bi vseskozi vedeli za neverjetno skrivnost. To med drugim daje njegovi pripovedi pridih resničnosti in senzacionalnosti« (Etchegoin in Lenoir 2005: 14).

Dela z versko vsebino, ki namigujejo na kaj skrivnostnega, prinašajo uspeh. Verjetno zato, ker je za ljudi značilno, da je danes treba o vsaki stvari podvomiti, še posebej pa o pomembnih večnih resnicah. Globokar razlaga, da nam zato pride prav vse, kar relativizira nekaj trdnega. Tako ima v Da Vincijevi šifri velik pomen vsebina s senzacionalističnimi elementi. Ti so skrivnost o Svetem gralu, o domnevni zaroti Cerkve, o resnicah Jezusovega življenja, ženskem božanstvu in nenazadnje zgodovina Rimskokatoliške Cerkve. Strokovnjaki, ki se s tem ukvarjajo, so enotnega mnenja, da so to teme, ki se v zgodovini vedno znova vračajo na površje. Globokar (v Frelih 2006: 26) pravi, da je tukaj še moč simbolike, kar je pri sodobnem človeku nekoliko utonilo v pozabo. »Človek hrepeni po odgovorih na temeljna življenjska vprašanja. /.../ »Nove oblike religioznosti pa poskušajo pridobiti prav to: da bi človek obvladal sveto, da bi racionaliziral vsako religioznost in pokazal na neko tuzemskost vsake predstave o Bogu.«

¹⁶ Dr. Roman Globokar je profesor verouka na Škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu.

¹⁷ Andrej Poznič je publicist, prevajalec in urednik založbe Ciceron, ki je izdala knjigo, ki analizira Da Vincijevo šifro, z naslovom Po sledih Da Vincijeve šifre.

Dr. Škamperle (v Rustja 2006) pa o senzacionalni tematiki Da Vincijeve šifre pove, da je za današnje ljudi značilno, da so bolj površni in z manj kritične distance, ter s pomanjkanjem zgodovinske, humanistične in religiozne izobrazbe hitreje in lažje nasedejo dvomljivim vsebinam.

Dr. Graham Redding¹⁸ (2006) je na predavanju z naslovom »Christianity and the feminine« (Krščanstvo in ženskost) o senzacionalnih ugotovitvah povedal, da te vedno prinašajo največjo korist samo avtorju in založnikom. Več kot vsebuje knjiga senzacionalnih ugotovitev in trditev, večje je povpraševanje po njej in s tem tudi večji dobiček. Nedvomno gre pri Da Vincijevi šifri bolj za zaslužek kot pa za iskanje resnice.

4.2.4 Tržno usmerjena družba - postaja vzporedno tudi Cerkev tržno naravnana?

Moderna družba se racionalizira. Vsak si prizadeva za svoje dobro in za svoj dobiček. To smer je ubrala tudi Cerkev, ki trži svoj produkt, vero, s tem pa tudi večno življenje. Veljavnost njenih norm se je omejila na religiozno sfero. Konkretna religija izgublja na pomenu. Nadomešča jo globalni, liberalni trg, ki ponuja transcendence, ki niso božje v verskem smislu, vendar današnjemu človeku pomenijo prav toliko. Oglaševalska industrija nas zasipava s svojimi izdelki, ki s tem postanejo božji.

Martin Mol¹⁹ se ukvarja s preučevanjem Rimskokatoliške Cerkve in ugotavlja, da je ta največji oglaševalec vseh časov. Človeku v zameno za pripadnost in vero ponuja večno življenje, drugim pa grozi s peklom. Na nek način hočejo prodati Jezusa. Pravi, da gre za brezplačno stalno oglaševanje. Cerkev vidi kot trgovino (shop), duhovniki so prodajalci (sales people), vera je izdelek (product). Tukaj so še križi, kapelice, dogodki, dobrotelost, ki so ves čas prisotni, čemur pravi zunanje oglaševanje (outdoor advertising). Gre torej za neko komunikacijo, nihče pa ne vidi, da gre na nek način za oglaševanje. Mol še to argumentira s tem, da je stvar, ki se ne da dokazati, dober produkt na trgu.

Cerkev prav tako organizira turistično dejavnost in prodaja romanja, izdaja vedno več revij in glasil, ki pa niso več črno-bele izvedbe, ampak barvne z veliko oglasnega prostora. Na medmrežju so dostopne uradne spletne strani raznih župnij, cerkvenih časopisov, skratka vsega, kar promovira katoliško Cerkev.

¹⁸ Dr. Graham Redding je duhovnik v St. John's in the City Presbyterian Church v Wellingtonu in doktor sistemske teologije. Zagovarja teze, da mora biti Bog vedno temelj našega vsakdanjega življenja.

¹⁹ Martin Mol, oglaševalska agencija Imelda (Študentska arena 2005)

Cerkev je torej ponudnik, preko katere se verniku omogoča pot do vere in ima od tega korist. Ampak religija je stvar zasebnosti, posameznik na svobodnem trgu izbere religijo iz ponudbe, kar pa pomeni, da si svojo identiteto izbere sam na podlagi svobodne tržne ponudbe osebnih identitet.

Na osnovi tega sklepamo, da ti pokazatelji nakazujejo, da lahko govorimo o tržni naravnosti Cerkve.

4.2.4.1 Cerkev – dušni pastir ali kapitalist

»Prositate Gospoda za denar, kajti v velikih težavah smo. Toda prosite ga za milijone! Tako in tako je vse njegovo. In ko že enkrat prosite, je vseeno, ali ga prosite za pet milijonov ali pa za petdeset ...«

(Escriva de Balaguer v Hutchison 2002: 210).

Rimskokatoliška Cerkev pridiga, kako tisti, ki se poganja za denarjem, pade v grešnost. Oznanja, da je njena temeljna naloga oznanjevanje evangelija in voditi ljudi k Bogu. V Novi zavezi Svetega pisma je tudi zapisano, kako Jezus Kristus na gori spodbuja ljudi, naj si nabirajo zaklade v nebesih ne pa na zemlji. Apostol Timotej je zapisal: »Korenina vsega zla je namreč pohlep po denarju.« Evangelist Matej pa »Laže gre kamela skozi šivankino uho kakor bogatin v nebeško kraljestvo« in o tem, kako bodo bogati in močni zadnji. To vse pa lahko tudi velikokrat slišimo od duhovnikov pri svetih mašah, ki vernikom zvesto ponavljajo te izrečene stavke.

Dr. Balažic²⁰ (2007) ugotavlja, da je genialna poteza krščanske vere prav v tem, da ta ne zahteva »pravičnega deleža Gospodarjevega imetja«, ampak se odvija pod geslom »Nočemo nobenega imetja, želimo biti revni, ponižni in nočemo ničesar«. Balažic trdi, da se za tem, ko Cerkev hoče sam »nič«, skriva nedvomno velika simbolna moč, ki je za seboj potegnila množice. Krščanstvo se je torej ujelo v ekonomijo in idejo asketizma je nadomestilo plačilo. Kot primer lahko pogledamo že samo slovensko Cerkev, še posebno mariborsko nadškofijo. Premoženje Cerkve v Sloveniji raste z neverjetno hitrostjo. Priča smo njeni vedno večji pridobitni dejavnosti. Premoženje je ocenjeno na več kot tristo milijonov evrov, ki so razpršeni v lastniških deležih podjetij ali v nepremičninah. Še več, govorimo lahko o

²⁰ Dr. Milan Balažic je profesor na oddelku za politologijo na Fakulteti za družbene vede.

subvencioniranem gospodarskem subjektu, ki ga po besedah Balažica država privilegirano financira. Tukaj so potem še davčne olajšave²¹, državno financiranje cerkvenih šol in sofinanciranje cerkvenega osebja ter nenazadnje prisotne sive ekonomije (npr. donacije vernikov, plačila bogoslužij, ...) na trgu verskih storitev. Kritiki zato trdijo, da je premoženje Cerkev skoraj nemogoče realno oceniti. Na tej točki pridemo do ugotovitve, da je Cerkev eden največjih gospodarskih dejavnikov v državi. Torej Cerkev lahko imamo za podjetje, nadškofe in škofe pa za poslovneže in politike. Mariborska nadškofija pa ima tako velikega managerja, duhovnika Mirka Kraševca, ki je, kot trdi Balažic, »tranzicijski uspešnejši slovenske prvobitne akumulacije kapitala«. Od vseh prejetih prihodkov pa Cerkev zelo nizek odstotek daruje v dobrodelne namene. Zgovoren primer je ljubljanska nadškofija, ki je temu namenila zgolj slabih 7 % prejetih sredstev.

Pajnikova (2000) pa razmišlja, da je podjetništvo, ki prihaja z vrha Rimskokatoliške Cerkev včasih težko razumeti. »Nehote se nam vsiljuje misel, da Rimskokatoliška Cerkev s svojim modernim vedenjem do javnosti hierarhijo, ki že tradicionalno vlada v njenih vrstah, prenaša v družbo nasploh, ko skuša zavzeti položaj duhovne in moralne oblasti.«

Torej smo v katoliški Cerkvi lahko pričali velikemu razkoraku med etično teorijo in prakso (Smrke 2006). Sklepamo lahko, da eno govorijo, delajo pa v nasprotju s tem, celo v nasprotju z Jezusovim naukom.

4.2.5 Vpliv Cerkev na javno mnenje

»I claim that the pulpit has a right and duty to discuss social questions, moral questions in politics, slavery, war, peace, and the intercourse of nations«

(Ward Beecher v Moore 1994: 66).

V naravi Cerkev je, da s svojimi sporočili in dejanji vpliva na svetovno javnost in si jo prizadeva usmerjati. V Sloveniji po vseh javnomnenjskih raziskavah beleži Cerkev zelo nizko zaupanje med družbenimi institucijami. Njeno zaupanje pa je zelo trdno v določenem segmentu prebivalstva (Smrke 2006). Zgovoren primer so parlamentarne volitve leta 2004, kjer so v predvolilno kampanjo posegli tudi škofje. Ljudi so v demokratičnem duhu in v duhu

²¹ Kljub davčnim olajšavam pa je mariborski nadškof dr. Franc Kramberger pozval v nedeljskem glasilu vernike, ki lahko po novi davčni zakonodaji 0,5 % namenijo različnim ustanovam, naj to namenijo Cerkvi, ki dela za skupno dobro in za to potrebuje čim več prispevkov.

pravne države pozvali, naj se udeležijo volitev in naj odgovorno sprejmejo svojo odločitev v »luči vere« (Ocvirk 2005: 237). Podobno je bilo tudi na predsedniških volitvah 2002, kjer je Cerkev svojo podporo namenila Barbari Brezigar, kandidatki s podporo desnice. Na tak način je Cerkev uspešna pri prepričevanju ljudi, koga voliti na volitvah in kako se odločiti na referendumih. Zadnji najbolj odmeven vpliv in angažiranje Cerkev pri odločitvah, ki jih sprejema država, je bil referendum o RTVS, 25. septembra 2005, kjer so državljani odločali o sprejetju Zakona o RTV. Mnogi kritiki so trdili, da bo to pomenilo podžavljanje javne televizije, kar pa je slabo za demokracijo, saj morajo biti mediji neodvisni. S tem pa bi lahko pomenilo tudi več vsebin, ki bi jih vsilila država in lobiji ter interesne skupine (več verskih vsebin v programu, cerkvene oddaje, ...). Zakon je bil sprejet s 50,30 % glasov. Prav tako pa je Cerkev imela svoj vpliv na odločitve še na naslednjih dveh referendumih. Najprej referendum o Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo, leta 2001 (pomembna katoliška vrednota je namreč družina z obema staršema), katerega predlog je bil zavrnjen. To namreč ne bi bilo v skladu s cerkvenimi pogledi na družino, kjer naj bi otroka vzgajala oba starša. Leta 2003 je sledil referendum, na katerem se je odločalo o spremembi Zakona o trgovini. Trgovine naj ne bi bile odprte ob nedeljah ali pa samo deset nedelj v letu. Odločitev je najprej bila sprejeta in Cerkev je to pozdravila. A kot kaže, so sedaj, ko je desna politična opcija prišla na oblast in pokazala svoje težnje po kapitalu, trgovine odprte tudi ob nedeljah in praznikih. S tem pa je videti, kot bi tudi Cerkev pozabila na referendumsko odločitev in na dejstva, ki jih je prej zagovarjala.

Dr. Ivan Štuhec (v Pajnik 2000) ugotavlja, da so mnenje javnosti nekoč oblikovali duhovniki, ki so razlagali, kaj je sveto, danes to vlogo prevzemajo novinarji. Rimskokatoliška Cerkev se je odločila, da v obdobju vladavine medijev, kot današnjemu času mnogi pravijo, nikakor ne sme zaostajati. Štuhec pravi, da danes, ko se na vseh področjih družbenega življenja za nekaj borimo (ali za kupce, za somišljenike in tudi za vernike), postaja učenje komuniciranja neizbežno. To velja tudi za Rimskokatoliško Cerkev. V njenem vrhu so se namreč odločili, da bodo stopali po poti učenja veččin javnega nastopanja, da bodo v individualistično usmerjeni družbi, ki daje velik pomen zunanji podobi, postali strokovnjaki v odnosih z javnostmi in tako morda zopet prevzeli del tiste vloge, ki so jo nekoč že imeli in ki naj bi zdaj pripadala samo novinarjem: torej vlogo oblikovalca mnenja oziroma vlogo mnenjskega voditelja. Cerkev se je za novo evangelizacijo odločila v imenu pravic, ki jih narekuje demokracija. Razlaga jo kot

rekatolizacijo oz. svoboden nagovor vernikov, ki za lažjo odločitev potrebujejo informacije s strani tradicionalnega nosilca nekih vrednot (Pajnik 2000).

Pajnikova (2000) še ugotavlja, da boj za vernike in somišljenike danes, ko se znotraj pluralizma širijo laicizem, skepticizem, nihilizem in nenazadnje ateizem, pomeni velike nove napore od Cerkve. Cerkev si prav tako prizadeva slediti novim sodobnim trendom, saj je mnenja, da le tako lahko ostaneš »v igri«. Prvi korak naj bi bil, da bi z novo evangelizacijo na nov način pristopila k vernikom in se jim približala ter jim ponudila odgovore na življenjska vprašanja. Pajnikova pa se tukaj sprašuje, če ni morda Cerkev pozabila, da sama »ni ena izmed modernih institucij, ki morajo ubrati pot trendovske politike, če hočejo uspeti«. Dr. Franc Rode (v Pajnik 2000), nekdanji slovenski metropolit, pravi, da je Rimskokatoliška Cerkev s tem, ko je »vzela usodo v svoje roke, postala enakopravni subjekt mednarodne skupnosti«.

Videti je, da Cerkev ima ali pa si vsaj prizadeva imeti velik vpliv na množice na različnih področjih, čemur se ne da izogniti. To je včasih pozitivno ali pa negativno. Vendar lahko pomembno vpliva na odločitve ljudi.

Če torej na kratko povzamemo, lahko zaključimo, da so bili trenutni trendi tako z vidika časa kot prostora, v katerem je roman izšel, zelo ustrezni, in rezultat tega je, da je postal tako velika uspešnica. Trenutno je večji del Evrope naklonjen desnemu polu, kar pa lahko pomeni tudi aktivno vključevanje Cerkve v segmente družbe. To pa lahko naleti na neodobravanje nekaterih, ki niso tako naklonjeni Cerkvi. Posledično so taki pozdravili Da Vincijevo šifro. Nekateri namreč ne odobravajo vmešavanja Cerkve v politiko in vplivanja na politične odločitve (s tem pa tudi močne vloge Cerkve v družbi, kopičenja bogastva, nenazadnje »pranja možganov«, ...). Nekateri ljudje temu ostro nasprotujejo in zagrabijo vsakršno dejstvo, ki bi Cerkev kot institucijo lahko očrnili. Menimo, da bi to lahko bil povod za povečan interes za publikacije, ki govorijo in namigujejo na škandaloznost Cerkve. Morda pa lahko zaznamo tudi dva pola v ideološki delitvi sveta: ameriški fundamentalizem na eni strani, nasproti evropskemu tradicionalizmu na drugi strani in s tem tudi različen vpliv Cerkve na javno mnenje (Štefančič 2006).

4.3 Kaj je pritegnilo javnost?

V sodobnem času, ko ima človek vedno manj časa za branje in imamo občutek da se vse le še gleda, se je pojavila uspešnica, ki jo berejo povsod. Dan Brown je znal v romanu uporabiti elemente in teme, ki so pritegnile široki krog sodobnih bralcev. Dr. Aleš Črnič²² ugotavlja, da je Da Vincijska šifra uspešnica v svetovnem merilu, čeprav vsebinsko ne ponuja nič novega. Sklepa, da njen osupljiv uspeh očitno ne temelji na inovativni temi, ampak na izjemno večjem spoju bolj ali manj starih idej v neko novo, dobro spisano celoto. »Gre za kombinacijo zgodovinskih dejstev in špekulacij, prepletanje resničnih dogodkov in izmišljotin – to pa so sestavine vsakega dobrega trilerja, kar Da Vincijska brez dvoma je (vsaj knjiga, v veliki meri pa, kljub hladnim strokovnim kritikam, tudi film)« (Črnič 2006).

4.3.1 Skrivnostnost Cerkev kot institucije

Brown prikaže Cerkev kot institucijo, ki je vsa leta skrivala pomembna dejstva glede vere. Bralec dobi občutek, kot da gre za veliko skrivnost, ki je bila do sedaj skrbno varovana. Etchegoin in Lenoir (2005: 8) ugotavljata, da gre pri Da Vincijski šifri za odgovor na potrebo po skrivnosti.

Torej, bralce privlači fascinacija nad skrivnostjo in skrivnostnostjo. Na prvem mestu so fascinirani nad ezoteričnim, skrivnostnim, domnevno edinim pravim religijskim znanjem, ki ga posreduje Cerkev in naj bi bilo vodilo do odrešenja. Na drugi strani pa fascinacija nad močjo in oblastjo Cerkev, ki je najstarejša delujoča globalna institucija, in nad skritim ozadjem, ki jo poganja. »Glede na to, da moč Rimskokatoliške Cerkev ne sega zgolj na področje duhovnosti, temveč na domala vsa področja človekovega (in družbenega) življenja, nikakor ne preseneča, da je fascinacija nad viri te moči stara skoraj toliko kot Cerkev sama« (Črnič 2006).

4.3.2 Tajna združenja

Brown v romanu govori o tajnih združenjih, ki jih je preganjala Cerkev, saj so bili njeni nasprotniki. To so Sionsko priorstvo, vitezi templjarji, prostozidarji, ki naj bi skozi različna obdobja varovali idejo Svetega grala. Avtor zagovarja, da je obstajala tajna združba pod imenom Sionsko priorstvo, ki naj bi že dva tisoč let varovalo skrivnost, zaradi katere bi, če bi se razvedela, po trditvah nekaterih »propadlo« krščanstvo. Nedvomno so pritegnila tudi

²² Dr. Aleš Črnič je profesor na oddelku za kulturologijo na Fakulteti za družbene vede.

svetovno znana imena iz različnih obdobij, ki naj bi bili člani te združbe. To so: Botticelli, Isaac Newton, Victor Hugo, Jean Cocteau, Leonardo Da Vinci in še nekaj drugih evropskih intelektualcev. Ti naj bi to veliko skrivnost skrili in šifrirali v svoje umetnine in jih prenašali naprej na prihodnje generacije skozi zgodovino. Brown razlaga, da so skrivali tisto, kar naj bi pretreslo temelje krščanstva in zahodne civilizacije (Štefančič 2005: 118). Vendar pa je treba povedati, da ne obstaja konsenz o tem, ali je Sionsko priorstvo dejansko obstajalo. V bralcu je to vzbudilo dvom in strah, da na odrešitev sveta s strani Jezusa Kristusa, kot uči Cerkev, ne moremo računati oziroma smo nanj čakali zaman. To je potem samo mit in fikcija, za katero stoji uradni Vatikan.

Zato ima bralec na tem mestu zadosten razlog za dvom, kar je sprožilo na eni strani pozitivne na drugi negativne odzive. Pojavljajo se namigi, da naj bi združenje vitezov templjarjev obstajalo še danes, drugi spet trdijo, da so njihovi potomci prostozidarji, ki pa so prisotni še danes in so dobro mednarodno organizirani v današnjem svetu. To so združbe, ki naj bi v zgodovini imele velik vpliv in moč. Vendar pa o teh tajnih združenjih ljudje zelo malo vedo, zato to v romanu še bolj pritegne in povzroči, da ljudje avtorju verjamejo. Prav tako pa so v današnjem svetu prisotne druge aktualne skrivnostne združbe in organizacije (razne teroristične organizacije, redi, interesne organizacije, ...), ki imajo določeno skrivno poslanstvo, zato sklepam, da so bralci zlahka potegnili vzporednice s sodobnimi družbenimi dogodki.

4.3.3 Opus Dei

»Kar koli že pišejo o nas, ne smemo nikoli pozabiti, da imajo naši sovražniki navado, da poudarjajo naše napake, prav tako pa imajo naši prijatelji navado, da nas povzdigujejo; toda na koncu nismo nič drugega kot tisto, kar smo v očeh Boga«
(Sveti Frančišek v Hutchison 2002:82).

V skrivnost Svetega grala pa je Brown vpletel skrivnostno organizacijo Opus Dei, ki je prikazana zelo negativno in kontroverzna. V romanu namreč menih Silas, predstavnik Opusa Dei, ki želi preprečiti, da bi skrivnost o Svetem gralu prišla v javnost (avtor prikaže tudi, da za njim stoji Vatikan), izvrši številne umore, se telesno samokaznuje in je zelo skrivnostna osebnost. Vse to je sodobnemu človeku tuje in posledično vzbuja strah in obenem tudi zanimanje.

Tukaj pa se nam morda zastavlja vprašanje, zakaj ravno Opus Dei, kako je ta drugačen od drugih cerkvenih organizacij? Sklepamo, da je organizacija Opus Dei zanimiva predvsem zaradi »skrivnostnega« članstva znanih in vplivnih ljudi v politiki, gospodarstvu in javnem življenju. Še bolj pa je zanimivo izvajanje telesne pokore. Zarayeva tudi na to odgovarja, da je Opus Dei za razliko od drugih zelo dobro organizirana in zelo vplivna ter centralistična tvorba, ki poseduje veliko moč. Cilj Opusa Dei naj bi bil preobraziti človeško družbo po svojih konzervativnih, ortodoksnih, religioznih in etičnih načelih. Nekateri pa ugotavljajo, da organizacija želi v svoje vrste pridobiti čim več najpomembnejših direktorjev, predsednikov uprav, ministrov, znanstvenikov, umetnikov in z njimi osvojiti še obubožane in prestrašene množice, ki so veri najbolj vdane, ko jim je najhuje (Lucu 2006). Znano je, da je bil v preteklosti Opus Dei vpet v svetovno gospodarstvo in ekonomijo, povezan z vodilnimi imeni poslovnega sveta ter postal središče finančne moči Rimskokatoliške Cerkve. Na račun tega pa se je dogajalo tudi veliko organiziranega kriminala, za katerega je bil osumljen prav Opus Dei. Hutchison (2002) ugotavlja, da je bil preko povezav z Vatikansko banko in banko Ambrosiano vpleten v smrt italijanskega bankirja Roberta Calvija, znanega pod imenom »Božji bankir«. Kritiki Opusa Dei trdijo, da je povezan z desničarsko politiko po celem svetu. Bil je vpleten tudi v številne finančne škandale v svetu (Matesa, Rumasa, Ambrosiana). Javier Sainz Moreno, profesor prava na univerzi v Madridu in odločen kritik organizacije, takole razlaga navidezno protislovje:

Opus Dei si drzne uporabljati prijeme, ki si jih ne upa noben drug katoliški red: izkorišča ista orožja kot sovražniki. Za dosego svojih ciljev je organizacija pripravljena sodelovati z ljudmi slabega slovesa, ki zanjo opravijo umazana dela. To Opusu Dei omogoča dosego ciljev, ne da bi bil sam neposredno vpleten. Cilj posvečuje sredstva. Ko doseže, kar hoče, Opus Dei svoja orodja izplača ali žrtvuje, znebi se jih kot umazanih cunj (v Alkalaj 2000).

Hutchison (2002) še ugotavlja, da naj bi bil Opus Dei danes politično in finančno močnejši kot marsikatera samostojna država tretjega sveta. Prav tako pa naj bi izrabil vpliv v washingtonskih krogih in s tem pripomogel, da je Clintonova administracija podprla zavezništvo med Bosno in Hercegovino ter Hrvaško.

Vendar pa Zarayeva (2006) meni, da člani Opusa Dei ne varujejo cerkvenih skrivnosti in še posebej ne ubijajo, kot to prikazuje avtor.

Prav tako Opus Dei deluje v Sloveniji, kjer ima svojo pisarno in uradne ure. Vendar je imena članov zelo težko ugotoviti. Znano je le, da je kakšnih deset članov organizacije v Sloveniji med najvišjimi cerkvenimi predstavniki, veliko jih je izseljencev, člani so tudi nekdanji in sedanji visoki politiki (ministri, predsedniki vlad, držav in slovenski in tuji diplomati), akademiki in kulturniki (v zadnjih nekaj letih jih je bilo kar nekaj sprejetih v SAZU). Nenazadnje pa je pomembno tudi število med laičnimi izobraženci v cerkvenih ustanovah. Med pripravniki za Opus Dei so zlasti vodstveni kadri. Aleksander Lucu²³ (2006) ugotavlja, da se morajo pred prevzemom vodilnih mest ali takoj po njem odzvati vabilu za sprejem pri papežu. Kritiki trdijo, da se je še pred dvema letoma o vsakem slovenskem obisku v Vatikanu veliko pisalo po časopisih, zdaj pa se vse zgodi potihoma. Zanesljivo pa v članstvu ni nikogar iz Foruma 21, ki jim, kot pravi Lucu, manjka osnovna odlika, to je visok položaj v gospodarstvu in politiki. Zanimivo je, da sta moč in članstvo v organizaciji ena najpomembnejših kategorij, ki zanimajo obveščevalne službe. V preteklosti pa so tudi nekateri škofje izražali zaskrbljenost zaradi agresivnega načina spreobračanja Opus Dei na univerzitetnih kampusih in tudi ločevanja članov od svojih družin.

To bi lahko bil torej razlog več za prispevek k popularnosti romana, in sicer, da so v organizacijo vpletena znana imena po celem svetu, pritegne pa tudi tajnost članstva, vpletenost organizacije v skrivnostna dejanja tudi v gospodarstvu in politiki.

Še posebej nazorno pa Brown izpostavi samokaznovanje (telesna pokora) članov (bičanje, zarivanje železnih predmetov v kožo, ...), kar je človeku v 21. stoletju tuje in nepojmljivo. Zato sklepamo, da je to še posebej pritegnilo in prispevalo k popularnosti knjige. Po drugi strani pa Nicole Zaray (2006) glede samokaznovanja razlaga, da je treba na to gledati v širšem kontekstu. Za primer navaja današnjo obsedenost nekaterih ljudi s telovadbo (za izklesano telo vsak dan obiskujejo fitnes), pa razne diete za vitka telesa, ki prav tako najbrž niso najboljše za telo. To je v današnji kulturi stalnica. Vendar, če bi rekli, da delamo pokoro ali se postimo, bi naleteli na neodobravanje. Zarayeva sklepa, da je potemtakem dovoljena samo vadba za telo ne pa tudi za dušo. Pravi, da je to popolna dihotomija v naši kulturi. Religiozno disciplino, kot so pokora, postenje, stalna molitev, moramo gledati v pravem kontekstu, saj je to ena izmed oblik, ki pripomore h krepitvi duha, da nismo ujeti kot sužnji v telesu. To idejo pripisuje že starim Grkom, Platonu, ki je zagovarjal tezo, da človek ne sme dopustiti, da nam poveljuje telo. V krščanski tradiciji je znano izvajanje psihološke pokore. Predvsem služi kot

²³ Aleksander Lucu je samostojni novinar.

opomin takrat, ko človek ne obvladuje več svojega telesa. Vendar se danes to več ne uporablja.

Zato pravi, da je od Browna zelo neodgovorno, da na takšen način prikazuje Opus Dei, saj nima podatka, koliko ljudi se poslužuje tega in kako pogosto. Poleg tega so bili cilisi v zgodovini sestavni del katoliške pobožnosti.

Opus Dei je po besedah Hutchisona (2002) odgovoren za uveljavitev vatikanske doktrine z naslovom »Pravična vojna«, s katero si krščanski svet prizadeva pripraviti na novo križarsko vojno proti islamu na globalnem duhovnem polju. Za krščanski svet je v radikalnem islamu najbolj nevarno dejstvo, da je treba uresničiti Alahovo obljubo, naj bo Evropa islamsko ozemlje.

Ugotavljamo, da bi izbira Opusa Dei kot glavnega antagonista, zaradi vsega predhodnje navedenega, lahko bila mogoče tudi preišljen prijem za pridobitev pozornosti javnosti.

4.3.4 Teorija zarote

*»Conspiracies are lesser versions of the fearsome prospect that there is no God and we are driving this bus ourselves«
(Witkins v Lineham 2006: 32).*

Štefančič pravi, da je Brown pokazal, kako je mogoče s teorijami zarote bajno obogateti. Zelo preprosto jo spremeniš v roman. Literariziraš jih (Štefančič 2005: 127). Nicole Zaray (2006) pa pojasnjuje, da so teorije zarote vedno bolj zanimive od resnice. Ponavadi je resnica veliko bolj dolgočasna. Ljudje bodo namreč veliko lažje prebrali tako zanimivo napisano knjigo, kot pa se poglobljali v kakšne zgodovinske knjige. Drugi razlog pa je, da so teorije zarote tako privlačne za ljudi, ker potrjujejo dejstvo, da se v svetu dogajajo tudi slabe stvari. Za ljudi pa je veliko bolj zastrašujoče, da na svetu obstaja zlo kot pa, če enostavno verjamejo, da je odgovorna zarota. Lahko bi rekli, da je to neke vrste obrambni mehanizem. Pravi tudi, da se ljudje zavzemajo za religijo in da jih spiritualnost zanima. Zarayeva pojasnjuje, da Brown postreže z »junk food« namesto z nečim, kar bi nahranilo. Sodoben človek si zelo želi razumeti in spoznati Jezusa, cerkveno zgodovino, religije in se srečati s spiritualnostjo. Brown se je vsekakor zavedal, da trditve o zaroti dosežejo cilj in so zelo privlačne za popularnega

bralca. To dejstvo potrjuje tudi raziskava USA Today, v kateri so ugotovili, da se 79 % ljudi strinja, da je Da Vincijeva šifra dosegla takšno popularnost zato, ker ljudje neizmerno uživajo v teorijah zarote (Lynn Grossman 2006).

4.3.5 Začetni nagovor bralca o točnosti podatkov (dejstev)

Brown že na začetku knjige, na prvi strani, pritegne z uporabo besede (mission statement) »Dejstva« in stavka »Vsi opisi umetniških del, arhitekture, dokumentov in skrivnih obredov v tem romanu so točni«. Brown torej bralca takoj nagovori, da Da Vincijeva šifra ni samo fantazijska izmišljena zgodba, ampak je resnična, saj temelji na zgodovinskih dejstvih. Cowley (2004) trdi, da si Brown prizadeva, da bralec sprejme njegovo učenost kot relevantno in zgodovinsko upravičeno. Sklepamo, da s tem stavkom povzroči, da bralec verjame in zaupa v to, kar piše. Brown se zaveda, da danes ljudje nimajo časa, da bi raziskovali točnost podatkov, zato daje občutek, da mu lahko verjamemo.

4.3.6 Vprašanja, ki jih knjiga odpira

*»Although the horse of sexism still dominates the Vatican table, the mare of Catholic subservience has long ago bolted from the church stables«
(Manning v Jenkins 2003: 75).*

Cerkev zavzema različna stališča glede družbenih, socialnih in političnih vprašanj ter človekovih pravic. Cerkev svoje vrednote temeljito zagovarja. Da Vincijeva šifra je sprožila nove polemike glede določenih vprašanj, saj so ta v nasprotju s tistimi, ki jih Cerkev promovira. Torej ugotavljamo, da Da Vincijeva šifra popularizira nekatera vprašanja, ki so bila doslej v širši javnosti zamolčana.

Na prvem mestu gre izpostaviti odnos Cerkve do žensk. Brown v romanu namreč trdi, da je bila ženski odvzeta pravica do oblasti. Marija Magdalena bi naj bila ena izmed Jezusovih učencev (apostolov) in to naj bi Leonardo Da Vinci upodobil tudi na slavni in vsem znani freski zadnje večerje. Levo od Jezusa, po Brownovem mnenju, sedi ženska in ne moški. Prav to naj bi bila Marija Magdalena, ki naj bi bila Jezusova žena. Uradna Cerkev pa trdi nasprotno, da je zraven Jezusa apostol Janez, mlad fant in ima zato deške poteze, ki so podobne ženskim. Kasneje pa naj bi Jezus tudi Marijo Magdaleno postavil za svojo namestnico in vodjo Cerkve po njegovi smrti. Cerkev pa naj bi ji to pravico odvzela. S tem je

vplivala na status ženske v Rimskokatoliški Cerkvi. Mariji Magdaleni pa je dodelila status vlačuge. Vladanje je postavila izključno v moško pristojnost. Lahko sklepamo, da večino položajev, sploh višjih v hierarhiji, v Cerkvi zasedajo izključno moški. Vladar Cerkve je prav tako lahko samo moški, papež. Tudi bogoslužja so pretežno moška zadeva. Ženska je glede tega deprivilegirana. Cerkev se zagovarja, da je vedno častila žensko in kot dokaz temu je prav naklonjenost Devici Mariji, ki je rodila Jezusa. Opravlja lahko samo redovniške poklice. Brown je s tem vzpodbudil številna feministična gibanja, ki pa napadajo Cerkev in njene voditelje. Aktivistke feminističnega gibanja Smeal's Feminist Majority Foundation vztrajno izražajo kritično noto do Cerkve in njenega odnosa do žensk. Pogosto pa so s svojim prispevkom označene, da širijo antikaticizem. Radikalne feministke pa so celo mnenja, da je Cerkev »no-woman's-land« (prostor brez žensk) in si ga prizadevajo napolniti z ženskimi simboli. Philip Jenkins ugotavlja, da je prepričanje o Cerkvi kot večni sovražnici žensk, obče sprejeto v množičnih medijih in popularni kulturi (Jenkins 2003: 68). Področje Cerkve je torej moška nadvlada.

Veliko feministk piše o zgodnjem krščanstvu, saj si prizadevajo raziskati izgubo ženskih voditeljic v obdobju iz začetkov krščanstva. Sklicujejo se na gnostične evangelije, še posebej ključen je Marijin evangelij. Po rekonstrukcijah tega obdobja pripisujejo očitno zelo pomembno vlogo junaški ženski apostolki Mariji Magdaleni. Ta je v popolnem nasprotju z nam bolj poznano vlogo Device Marije, ki je bolj pasivna. Podobno kot Brown tudi Jenkins (2003) trdi, da obstajajo skriti evangeliji, ki jih Vatikan ne priznava in jih taji.

Velik del sodobnega vedenja o gnostičnih heretikih in njihovih skritih evangelijih temelji na teoriji, da je katoliška Cerkev že od samega začetka oblika patriarhalne zarote, ki zatira ženske in njihove duhovne darove. Jenkins ugotavlja podobno kot Brown, da je krščanstvo že od svojega začetka prevara, zabloda, napaka (Jenkins 2003: 88).

Kot drugo Cerkev promovira sveti zakon. Ideji, da je bil Jezus poročen, pa nasprotuje. To bi seveda pomenilo, da bi ženska lahko aktivno sodelovala pri sprejemanju pomembnih odločitev glede življenja v veri, in si s tem ustvarila poseben položaj in funkcijo. Andrew Greeley²⁴ (2003) razlaga, da je zakon nekaj svetega ne pa greh. Torej, če bi bil Jezus poročen, ne bi bil zaradi tega nič drugačen. Cerkev pa je uvedla celibat. V cerkvenih poklicih je poročanje prepovedano. Za opravljanje teh poklicev se je potrebno vzdržati spolnosti. Če bi

²⁴ Andrew Greeley je znan sociolog in romanopisec.

cerkveni možje lahko imeli otroke, bi se na tej točki lahko pojavil problem glede premoženja. To bi se lahko z dediči širilo izven cerkvenih krogov. To so hoteli zaščititi. Brown trdi, da sta Jezus in Marija Magdalena imela otroka, kar naj bi Cerkev zamolčala. Tako nam Da Vincijeva šifra na nek način odgovori, zakaj je cerkev ločila ženske od odločanja in oblasti.

S tem je povezan tudi odnos Cerkve do spolnosti. Brown v Da Vincijevi šifri opisuje čaščenje svete ženskosti skozi spolnost. To pa pomeni čaščenje boginje in s tem doseganje višjega stanja, kar pa je za Cerkev nesprejemljivo. Za Cerkev lahko trdimo, da ima zelo konzervativne poglede na spolnost. Včasih se zdi, da ima do nje indiferenten odnos. Odkar seksualna privlačnost ne pomeni več greha, nekateri razmišljajo, zakaj Jezus ne bi mogel biti poročen. Greely pravi, da obstajajo dokazi, da je med Jezusom in Marijo Magdaleno bila čustvena privlačnost in velika naklonjenost. Na spolnost gleda kot samo sredstvo za reprodukcijo in ne za človekov užitek. Po katoliški teoriji je dobra ženska lahko samo tista, ki je mati (Jenkins 2003: 68). Kot vemo, Cerkev tudi ostro nasprotuje splavu.

4.4 Vloga medijev

Zadnjih nekaj let se v množičnih medijih in popularni kulturi pojavljajo različna spektakularna odkritja, ki naj bi na novo odkrivala podobo zgodnjih začetkov krščanstva. Kritiki so mnenja, da naj bi bila ta podoba zaradi koristoljubja in politične moči uradne Cerkve doslej namerno popačena in netransparentna. Kot že rečeno, nekateri zagovarjajo, da gre za zaroto. Posledica tega pa je, da so mnogi ljudje ob presenetljivih trditvah, ki kot pravijo zagovorniki Cerkve, v veliki meri služijo kot učinkoviti komercialni slogani, v zadregi in se jim zastavlja vprašanje, kaj od tega je resnica (Črnivec 2006).

Da Vincijeva šifra je bila deležna velike medijske podpore tako na televiziji kot v časopisih. To je roman z najvišjo publiciteto doslej (Hoppenstand 2005). Nekateri avtorji pa celo medije primerjajo s Cerkvijo. Kaže, da so mediji nova Cerkev, televizija je oltar, imidž je zakrament, prvi amandma (o svobodi govora) je biblija in vsaka kritika medijev je svetoskrunstvo. Tako Nikki Craft opisuje dogajanje v medijskem prostoru v času množičnih občil. Živimo v času, ko nas fascinira in šokira videz, oblika. Torej forma stvari ali blaga. Vse bolj očitno je, da je pomen vsebine potisnjen na stran, da torej postaja nekaj drugorazrednega. Nekateri trdijo, da so mediji »naredili« Da Vincijevi šifro. Sledili in objavljali so vse, kar je bilo rečenega o tej tematiki. Odpirali so nova vprašanja. Človek je dobil občutek, da ne obstaja noben časopis, da ne bi objavil vsaj enega članka o Da Vincijevi šifri. Mediji so oblikovali mnenja o tematiki ter

prispevali k temu, da na Da Vincijevo šifro ne bi pozabili. Torej lahko rečemo, da so mediji Da Vincijevo šifro sprejeli kot pričevanje o neki izvirnejši obliki krščanstva, ki je bila skozi zgodovino nasilno zatrta in zamolčana s strani Cerkve. Religiozne teme pa so, po mnenju dr. Špeliča, vedno dobra vaba, ki jo ljudje takoj zgrabijo, saj vzbuja določeno zanimanje. Ugotavlja tudi, da novinarji zadnjih trideset let izpostavljajo razne zgodbe na osnovi določenih vrstic iz gnostičnih evangelijev ter s tem želijo dati gnostičnemu krščanstvu v današnji dobi »tako imenovane emancipacije bolj žensko obličje« (Špelič 2005).

Medijski pristop je pomembno prispeval k popularnosti Da Vincijeve šifre, ker je z objavo člankov o tematiki bodisi o tem, kaj se dogaja z avtorjem, promocijo knjige in filma, bodisi vabljenjem na okrogle mize in debate publiciteta vedno bolj naraščala.

Pojavljajo se namigovanja, da je bila Da Vincijeva šifra premočno in morda celo zlonamerno medijsko podprta. Torej usmerjena proti Cerkvi in je mogoče povezana z vzpodbujanjem nestrpnosti do Cerkve.

4.5 Dober marketing – ključ za uspeh?

»Jezusa še vedno prodajajo - a ne za trideset zlatnikov, ampak (založnikom) za milijone novcev«

(Cantalamesa v RTV SLO 2006b).

K dobri prodaji romana Da Vincijeve šifre pa ni pripomogel samo dober medijski pristop, ampak tudi dober marketinški pristop.

Najprej so bila pričakovanja založnikov majhna, saj se jim izdaja knjige ni zdela primerna zaradi vzdušja, ki je nastalo v času po 11. septembru. Vendar so se odločili za izdajo kljub nevzpodbudnim kazalcem na trgu.

Večina kritikov se strinja, da je Da Vincijeva šifra z vidika stilistike zelo slabo napisana. Vsebuje namreč veliko napačnih podatkov. Napisana je kot zelo napeta detektivka. Ima kratka poglavja, zato imamo občutek, da se komaj začne zapletati in že sledi novo poglavje. Zelo nazorno to opiše izraz, ki ga uporabljajo Angleži, in sicer »page turner« (obračalec strani).

Nekateri poznavalci trdijo, da gre v tem primeru za založniški fenomen in popkulturno senzacijo. Poznič razlaga, da je Da Vincijsva šifra na prvem mestu zelo vzorno in uspešno izpeljan marketinški projekt, ki jih v politiki knjižnega založništva ni veliko. Pravi, da jo lahko primerjamo s Harryjem Potterjem²⁵. Pozničevo mnenje je, da je »Dan Brown zelo spretno in hkrati nič manj zavajajoče prepletel fikcijo in resničnost, in prav to je tista razlikovalna prednost, ki loči »Šifro od poplave tovrstne literature«. Prav tako pa ne dvomi o tem, da je najbrž Brown, preden je začel pisati, dobil v roke zelo dosledno narejeno tržno raziskavo.

Stephen Brown²⁶ je raziskoval, zakaj je potemtakem Da Vincijsva šifra takšna uspešnica, Brown pa osvaja svet. Kot strokovnjak za marketing trdi, da je danes najtežje stopiti iz množice, kar pa je Danu Brownu nedvomno uspelo. Avtor ugotavlja, da Da Vincijsva šifra vsebuje ključ do uspeha in zatem stoji uspešen marketing, iz katerega se bi lahko učili drugi. Ta ključ je sestavljen iz štirih točk, kako doseči takšen uspeh.

- ZABAVA (ENTERTAINMENT)

Pomembna značilnost knjige je, da je neodložljiva. Pri bralcu je povzročila kompulzivno branje. Pravi, da je Da Vincijsva šifra postala kulturna »žajfnica« (soap opera), prav tako kot so to Harry Potter, Michael Jackson, Kate Moss, Martha Stewart. Razvila se je v fenomen in se vtisnila v zavest ljudi ter ima spillover efekt (sproža nadaljne dogajanje okrog nje). Da Vincijsva šifra je izšla v današnji družbi, utemeljeni predvsem na izkustvu in v ekonomiji, ki je zabavno orientirana. Zagovarja tezo, da danes ni posla (business) brez zabave (show business).

- ODLOČNOST (DETERMINATION)

Avtor ugotavlja, da Brown ni odnehal pisati, čeprav njegove prve tri knjige niso bile tako opažene in še daleč ne uspešnice. Prvi roman, ki prav tako vsebuje zaroto, je Digitalna trdnjava, ki je izšel leta 1998. leta, sledili so Angeli in demoni leta 2000 in še Ledena prevara leta 2001. To lahko primerjamo z ljudmi, ki so bili vztrajni in odločni, da nekaj dosežejo in tudi

²⁵ Harry Potter je svetovno znana uspešnica in predvsem roman za otroke, a je navdušil tudi odrasle.

²⁶ Stephen Brown, School of Marketing, Entrepreneurship & Strategy, University of Ulster, Jordanstown, Northern Ireland

so. To so Henry Ford, Walt Disney, Oprah Winfrey. Iz tega sledi, da je v poslu treba vztrajati kljub porazom.

- SKRIVNOSTI (OBSCURITY)

Kot že rečeno, so skrivnosti, šifre, enigme – vse od sudokuja pa do kvantne fizike, dražilci možganov (brainteasers). Vzpodbudno delujejo na človeško psiho. Posledica tega pa je, da se vgradijo globoko v človekovo podzavest. Nekateri avtorji marketinga pravijo, da v njem ni prostora za dvoumnost, a ugotavljajo, da je v marketinški praksi za razliko od teorije vedno prostor za skrivnosti in ambivalence.

- KONTROVERZNOST (CONTROVERSY)

Kontroverznost v današnjem času zagotovo pritegne. Še posebej pa pozornost pritegnejo zadeve, ki so kontroverzne v zvezi s Cerkvijo. Torej je Jezus vedno dobra vaba. Prav tako je kontroverzen Opus Dei in njen predstavnik Silas, ki je po vrhu vsega še albin. Potem pa je še tu Vatikan, ki stoji za celotno zgodbo. Tako avtor članka ne dvomi, da je kontroverznost bila že predhodno vključena v strateški marketinški plan knjige.

Iz tega lahko izpeljemo, da so Brownu k uspehu pripomogli kontroverznost (Controversy), skrivnosti (Obscurity), odločnost (Determination) in zabava (Entertainment). Avtor tukaj najde marketinški kodeks, in sicer na kratko CODE. Torej, vsebnost vseh štirih elementov CODE je ključ za upeh Da Vincijeve šifre (The Da Vinci code).

Če razmišljamo še naprej, je Dan Brown ponudil trgu pravi izdelek in ga lansiral ob pravem času in na pravem mestu. To pa je za uspeh z ekonomskega vidika najpomembnejše. Brown je izbral čas, ko v klimi po 11. septembru ni bilo na trgu nobene takšne knjige, ko se zdi, da smo v dobi nevernikov, nemoralne politike (napad na Irak) in komercializma ter duhovnih institucij na udaru (škandali s pedofilskimi duhovniki). Izkazalo se je, da je imel prav. Kajti sklepamo, da v obdobju, ko je odkritih vedno več seksualnih škandalov pri pripadnikih Cerkve, ni težko verjeti, da nam Cerkev dejansko nekaj prikriva in povzroča dvome.

Stephen Brown verjame, da je Da Vincijeva šifra bila skrbno načrtovana in vsi elementi marketinške kampanje izpolnjeni. Zagotovo mu je uspelo stopiti iz množice sorodnih izdelkov

na tržišču. Njegov cilj je bil apelirati na čim več segmentov trga in to mu je tudi uspelo. Knjige niso brale samo ženske (te namreč bolj kupujejo knjige kot moška populacija), ampak so po Da Vincijevi šifri v veliki meri posegli tudi moški. Ugotavlja tudi, da je bil roman napisan v skladu z velikim občutkom, kaj trg pričakuje in si želi. Primerja ga celo z Donaldom Trumpom ali Madono in trdi, da imajo prirojen marketinški čut. Sklepa, da je Brown odkril »Sveti gral« modernega marketinga.

Popularne knjige lahko primerjamo s popularnimi znamkami. Imajo enak učinek na potrošnika.

Priznati pa je treba, da uspeh Da Vincijeve šifre ni zgolj plod marketinškega trika. »Neverjetno uspešen triler je omajal prepričanja tisočih bralcev vseh starosti in družbenih slojev iz različnih krajev« (Etschegoin in Lenoir 2005: 8). Nekatere je zgodba popolnoma prevzela. Brown je oblikoval neko novo religijo. Vendar, kot ugotavlja Michael Novak²⁷ (2006), je religija svete ženskosti prihajajoča atrakcija. Popularnost takih zgodb pa vedno bolj narašča, saj se neverjetna ljubezen, idealizacija ženske, vedno globoko dotakneta človeške duše. Trdi, da je Brown predvideval, da bo prevladujoča populacija, ki bo brala knjigo, ženskega spola, zato se je poslužil poveličevanja in glorificiranja ženske. V tem momentu pa se Brownova nova religija nasloni na star zahodni gnosticizem, katerega velika značilnost je po Novaku (2006) mit romantične ljubezni.

4.6 Odzivi na Da Vincijevo šifro v svetovnih razsežjih

Da Vincijeva šifra je sprožila različne odzive različnih javnosti. Deležna je bila pozitivnih in negativnih ocen in recenzij. Namiguje se, da naj bi bile te oglaševalsko usmerjene. Torej v smislu povečevanja publicitete in trženja knjige. Sklepamo, da so morda bile tudi namerno in umetno vzpodbujane diskusije v javnosti s pomočjo ocen kritikov, ki so se pojavljale v medijih. Poglavje vsebuje tudi odzive na film (kot na spremljevalni pojav) z istim imenom.

4.6.1 Odzivi strokovne javnosti

Mnoge verske in zgodovinske strokovnjake, raziskovalne novinarje ter mnoge zanesenjake so podatki, ki jih vsebuje Da Vincijeva šifra, tako zmotili, da se je začel pravi »lov na resnico«. Naj omenimo samo raziskovalca M. F. Etchegoin in F. Lenoir. M.F. Etchegoin je novinarka

²⁷ Michael Novak je na American Enterprise Institute direktor socioloških in politoloških študij in avtor svetovno znane zadnje knjige, ki jo je napisal s svojo hčerko Jano, *Washington's God*.

in strokovnjakinja za kriminalne preiskave, ki se je v sodelovanju s F. Lenoiirom, filozofom, sociologom in strokovnjakom za verstva, lotila natančne zgodovinske raziskave. Obiskala sta glavna prizorišča dogajanj v romanu, brskala po zgodovinskem gradivu, preverjala osebe in vire, na katere se je Dan Brown opiral pri pisanju knjige. Zgodovinar B. D. Ehrman, ki je vodja oddelka za religiozne študije na Univerzi Severna Karolina ter se ukvarja z preučevanjem zgodnjega krščanstva in Jezusovega življenja, pa se je ukvarjal predvsem z dokumenti. Njegov cilj je bil namreč, da bi bralca spodbudil k temu, da bi bil sposoben ločiti dejstva od fikcije. Ehrman je namreč mnenja, da če so podatki v romanu napačni in zavajajoči, »to pomeni, da bodo ljudje zgodovino narobe razumeli in zamenjali dejstva z domišljijo« (Ehrman 2005: 12).

Da Vincijeva šifra je burne odzive doživela tudi v množici dokumentarnih filmov in televizijskih serij, ki so se velikokrat predvajali na različnih televizijah. V njih pa so različni strokovnjaki razlagali in analizirali podatke. Nekaj primerov:

- Da Vinci code decoded, 2004;
- Cracking the Da Vinci code, 2004;
- Time machine: Beyond the Da Vinci code, 2005;
- The real da Vinci code, 2005;
- Breaking the Da Vinci code, 2005;
- Da Vinci declassified, 2005;
- The Da Vinci files, 2005;
- The Da Vinci treasure, 2006;
- The Da Vinci detective, 2006;
- The secret life of leonardo Da Vinci, 2006;
- Decoding Da Vinci, 2006.

Dr. Škamperle (v Rustja 2006) meni, da je Da Vincijeva šifra fenomen, ki je vreden sociološke analize. Pravi, da ljudje želijo odrešenje, resnico in ljubezen (realno in telesno) doživeti takoj, tukaj in zdaj. »Upanje, vera, stremljenje in pričakovanje se umikajo takojšnji potrošnji. Posmrtni rajski svet blaženosti je nadomestil Interspar, pa tudi dobri Mercator, ki se trudita tudi na nedeljo. Zanimivo, Da Vincijeva šifra nam govori, da se porabniška miselnost

seli tudi v človekovo duhovnost«. Ugotavlja, da ljudem danes take zgodbe ustrezajo, kajti naveličani so moralnega pridiganja.

Glede uspeha knjige v Sloveniji pa Poznič (2006) trdi, da so slovenski bralci ponovno dokazali, kako so trditve o tem, da je naš trg nekaj posebnega, zelo nesmiselne. Izkazalo se je, da je naš trg podoben drugim in da za uspeh ne potrebujemo nobenih drugačnih prijemov. »Roman Da Vinci je bil, podobno kot Harry Potter, v Sloveniji deležen podobne marketinške nadgradnje kot po vsem svetu in zato so primerljivi tudi prodajni rezultati. Res pa je, da je za del slovenske založniške in kulturniške elite precej mučno spoznanje, da je knjiga lahko del čisto navadne pop kulture« (Poznič 2006: 6).

Nekateri pa celo Cerkev obtožujejo, da so nekatere Cerkve vzpodbujale ljudi k postfilmski diskusiji (RTV SLO 2006b). Drugi so spet mnenja, da bi film lahko bil dokaz za ameriški anti-katolicizem. Agencija Reuters je poročala, da je Da Vinci šifra načela vero znotraj občestva Rimskokatoliškega Cerkve in s tem tudi njeno kredibilnost.

Spet drugi menijo, da se Cerkev mora spopasti s popularno kulturo v današnjem svetu. To pa pomeni tudi, da se spopada z ljudmi, ki si intenzivno prizadevajo razumeti krščanstvo, a o njem ne vedo prav veliko (imenujejo jih »seekers«). Takih ljudi sta knjiga in film ustvarila veliko. Cerkev pa se trudi, da bi jih prepričala o svoji resnici. (The Economist 2006).

V The Economistu (2006) so še zapisali, da ves »cirkus« okoli Da Vincijeve šifre zagotovo prinaša določenim ljudem veliko dobička.

4.6.2 Odzivi Cerkve

Kot je bilo pričakovati glede na tematiko, se je uradna Cerkev ostro negativno odzvala na Da Vincijevo šifro in Dana Browna obsodila, da je velik lažnivec. Nekateri zelo vplivni kardinali so omenjali sodno prepoved predvajanja filma, drugi so pozivali katolike, naj ga bojkotirajo in tožijo avtorje, Grška Cerkev pa je dejansko skušala sodno preprečiti njegovo predvajanje. Krožijo tudi govorice, da naj bi Cerkev knjigo celo prepovedala brati. Vendar pa je Cerkev to načelo spremenila po drugem vatikanskem koncilu. Vsak posameznik mora sam po svoji vesti presoditi, ali je neka knjiga zanj koristna, dobra ali pa morda celo škodljiva. In če je škodljiva, je ne sme brati. V Da Vincijevi šifri so po njihovem mnenju pomešana zgodovinska dejstva in

fikcija, kar lahko na bralca, ki ne more vsega tega ločevati, deluje zelo negativno: seje dvome in razkraja vernost (RTV SLO 2006b).

Cerkev sklepa, da je v današnjem svetu očitno nestrpnost do Cerkve zelo dobra vaba. Kardinal Bertone je v Genovi na posebni konferenci roman Dana Browna primerjal s protikrščanskimi pamfleti iz 19. stoletja, njegov namen pa naj bi bila diskreditacija Cerkve, kar naj bi dosegel z absurdnimi manipulacijami. Bertone je vse katoliške knjigarne pozval, naj knjigo umaknejo s prodajnih polic.

Vatikanski uradnik Cantalamessa pa je knjigo Dana Browna in podobno literaturo obtožil, da Jezusa izkoriščajo za to, da pritegnejo pozornost široke množice občinstva za zelo malo stroškov, kar naj bi bil parazitizem. Ugotavlja, da v neskončni vrsti filmov, romanov in iger pisatelji manipulirajo z Jezusovo podobo, pri tem pa naj bi uporabljali izmišljene in neobstoječe dokumente in odkritja. Grajal je tudi namigovanja o tem, da bi si naj križanje Jezusa kasneje izmislila Cerkev.

Glede različnih del s podobno tematiko pa Cantalamessa meni, da je to manipulacija s Kristusom, ki naj bi postala že literarni žanr. Dodaja še, da se je netolerantnost, s katero je Cerkev včasih preganjala določena prepričanja, zdaj spremenila v netolerantnost do te ustanove. Opaža pa, da je »današnji svet obseden s seksom in zdi se, da Dan Brown ni mogel Jezusa prikazati drugače kot poročenega z Marijo Magdaleno« (RTV SLO 2006b).

V Angliji so kot odgovor na roman Da Vincijeva šifra predstavniki katoliškega urada pripravili posebno spletno stran o Mariji Magdaleni. Kot navaja Guardian, je bil po mnenju Clare Ward, ki je predstavnica urada Catholic Enquiry Office²⁸, razlog za oblikovanje spletne strani želja po vključiti v nekaj, kar v sodobni kulturi velja za priljubljeno.

Katoliška redovnica Mary Michael je dvanajst ur kleče protestirala pred Lincolnovo katedralo, ki je bila prizorišče snemanja filma Da Vincijeva šifra. Nekateri trdijo, da so snovalci filma v zameno za dovoljenje snemanja plačali sto tisoč funtov.

Odzval se je tudi Opus Dei, ki je podal kritike na neresničen opis in prikaz vloge organizacije. Opus Dei je izrazil željo, da naj film prikaže organizacijo v lepši luči, nekateri katoliški

²⁸ Gre za uradno telo katoliške škofovske konference Anglije in Walesa.

strokovnjaki pa so celo odsvetovali scenaristu omenjanje le-te. Predstavnik Opusa Dei, Marc Carroggio, pa je prepričan, da vse to ne more imeti negativnega vpliva in nenazadnje prinaša ves dogodek organizaciji posredno publiciteto, kar je zanj dobro. Po drugi strani pa so spet zahtevali, da se iz filma odstranijo prizori, ki bi lahko užalili vernike. Čeprav menijo, da je ponujena podoba Rimskokatoliške Cerkve zmaličena, niso pozvali k bojkotu ogleda filma.

Katoliška skupina v Južni Koreji pa je na sodišče vložila sodni nalog za prepoved predvajanja filma. Pozvali so tudi vse ostale krščanske organizacije po celem svetu, naj se pridružijo prizadevanjem za preprečitev predvajanja zanje spornega filma.

Cerkev je zavzela stališče, da gre za izdelek kulturne industrije, ki lahko začne spodkopavati vero katoličanov.

Nekateri analitiki pa so ugotovili, da bolj kot se je bližala svetovna premiera Da Vincijeve šifre, več energije je Cerkev vlagala v ugovarjanje trditvam filma in knjige. Vrdlovec (2006) ugotavlja, da je namen filma propaganda, saj s tem, ko izziva nekaj cerkvenih dogem, krepi in obnavlja vero v Jezusa.

V Sydneyju pa je Cerkev v kinematografe poslala svoj film, v katerem nastopa Jezus, ki nagovarja ljudi k ogledu. Premiera je bila na isti dan kot premiera Da Vincijeve šifre. Razlog za to je bil v zavedanju, da človek lahko takim stvarjem hitro verjame, saj skuša Da Vincijeva šifra, kot pravi škof Anglikanske Cerkve Robert Forsyth, zapolniti »določeno informacijsko praznino o Jezusu«. Oba filma pa si je prizadevala Cerkev v Avstraliji izkoristiti kot promocijsko akcijo, saj imajo plan do leta 2012, ko naj bi deset odstotkov mestnega prebivalstva navdušili za redno udeleževanje bogoslužij.

Vsekakor lahko sklepamo, da so različni odzivi upravičeni, saj gre za to, da Da Vincijeva šifra podaja radikalno drugačno (a ne novo, kot zagotavlja Črnič) interpretacijo temeljnega krščanskega mita. Če se strinjamo z Da Vincijevo šifro, potem ne moremo verjeti Novi zavezi, in še več, če je Da Vincijeva šifra resnična, ne moremo več verjeti Bibliji in je ta celo prevara.

5. ŠIFRIRANA RELIGIOZNOST - POLITIKA SODOBNE POPULARNE KULTURE?

Večina kritikov se strinja, da je Da Vincijsva šifra konstrukt popularne kulture. Pater Branko (2005) piše o tem, da bi o Da Vincijsvi šifri lahko govorili kot o imperativu in instant dogmi popularne kulture. Da Vincijsva šifra je ideološki roman, vendar je Brown preveč tržno naravnana, da bi se šel protikrščanskega ideologa.

Za popularno kulturo lahko rečemo, da pomembno oblikuje sodobno družbo. Sklepamo, da se Cerkev zaveda izjemnega vpliva in tudi moči popularne kulture v družbi. Črnič ugotavlja, da smo priča ambivalentnemu (dvojnemu) odnosu Cerkve do popularne kulture. To se kaže v tem, kako Cerkev Da Vincijsvi šifri nasprotuje in jo kritizira. Pred nekaj leti pa smo lahko bili priča, ko je Cerkev zavzeto podprla film Mela Gibsona, Kristusov pasijon, kljub očitkom, da gre za netočno predstavitev evangelijev in varljivo podajanje zgodovinskih dejstev.

Spomnimo se lahko tudi, da Cerkev pri promoviranju svojih ciljev uporabi včasih tudi zvezdnike (proti drogam, nasilju, ...). Sklepamo torej, da določene segmente popularne kulture podpira. Na drugi strani pa imamo pogosto kritično naravnano popularno kulturo proti Cerkvi (filma *Life of Bryan*, *Sestre Magdalenke*). V moderni popularni kulturi najdemo tudi množico religijskih elementov, ne samo krščanskih, ampak tudi drugih. To Črnič dokazuje z imeni glasbenih skupin in njihovih besedil ter videospotov (Nirvana, Siddharta, Madonnin kontroverzni video *Like a Prayer*), pojavljajo se tudi v risankah (*South Park*, ki se iz religije norčuje, *Simpsonovi*), največkrat pa seveda v filmih. Nekateri filmi jasno prikazujejo religijsko tematiko (*Jesus Christ Superstar*, *Mali Buda*, *Last temptation of Christ*, ...) pri drugih, sekularnih filmih, pa se pojavljajo prikrito (*Vojna zvezd* vključuje mitske sestavine in jo lahko povezujemo s biblično Apokalipso). Prav tako *Superman*, ki je sodobni pop kulturni mesija, Črnič pravi »nekakšna sekularna analogija Jezusa Kristusa«, ter *ET*, ki bi lahko bil alegorija na Jezusa Kristusa (na zemljo prinese mistične moči, nedolžni ljudje ga ščitijo, avtoritete pa ga skušajo pregnati). Potem pa imamo še *Matrico*, katere glavni junak je paradigmatični odrešenik²⁹, junakinja *Trinity* pa je po besedah Črnič brez dvoma aluzija na sveto Trojico.

²⁹ Ime mu je Neo, kar pomeni nov, torej označuje novega človeka in neo je tudi anagram besede one – ki pomeni On, ki lahko edini uniči matrico.

»Pop kultura pomembno sooblikuje sodobno družbo in danes celo opravlja nekatere funkcije, ki so v zgodovini sodile v domeno religije - na nek način opravlja funkcije ljudske religioznosti« (Črnič 2006). Nekoč je namreč ljudska religioznost gojila alternativne interpretacije sveta (nasproti uradni cerkveni dogmi), danes pa to počne popularna kultura. Kot vemo, je uradna Cerkev nekoč del ljudskih verovanj pregnjala in zatirala (tudi z ognjem in mečem), drugi del pa dopuščala ali celo spodbujala (čšačenja raznih svetnikov, šmarnice, ...), danes podobno reagira in se odziva na popularno kulturo. Včasih jo, kot smo že ugotovili v primeru Da Vincijeve šifre, ostro kritizira in jo poskuša na različne načine omejevati³⁰. Z drugimi besedami to pomeni, da jo vzpodbuja, ko ima od tega korist.

Ob vsem že rečenem lahko pridemo do sklepa, da se popularna kultura močno opira na religijo in obratno. Religijo moramo razumeti širše, saj religija vedno presega kulturne meje in tradicije (pri religiji imamo opravka z univerzalnimi arhetipi, simboli in obredi, ki pa se pojavljajo v zelo različnih oblikah) in jo najdemo še marsikje drugje. »V družboslovju takšne religijske elemente imenujemo implicitna religija« (Črnič 2006).

V sodobnosti se v popularni kulturi torej pojavljajo različne prakse, ki so podobne religiji. Za te je značilno, da proizvajajo in prenašajo svete zgodbe, obrede in etične zapovedi, ki v življenje vnašajo neki red in mu podeljujejo smisel. Ne moremo mimo tega, da je popularna kultura danes glavna proizvajalka sodobnih mitov. Množični mediji proizvajajo javne obrede, mitologije in simbolne sisteme, s pomočjo katerih ljudje interpretirajo realnost. V tem smislu, ugotavlja Črnič (2006), »se pop kultura ne več zgolj napaja iz neizčrpnega vira religijskih simbolov in idej, temveč sama na neki način postane (implicitna) religija«.

³⁰ Nacionalni svet krščanskih cerkva v Ameriki je ostro kritiziral nanizanko *Sex and the city* (Seks v mestu), ki po njegovem prepričanju promovira zgrešene vrednote, številne cerkve so ostro napadale Harryja Potterja in si prizadevale za omejevanje predvajanja filma in uporabe knjig v šolah, spomnimo se ostrih krščanskih kritik rap glasbe in nasilja, omeniti velja vsaj še slovensko afero Strelnikoff (Črnič 2006).

6. ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi smo želeli ugotoviti, kakšni so možni razlogi za popularnost Brownovega romana *Da Vincijeva šifra*. Pri razčlenjevanju romana smo ugotovili, da roman vsebuje pomemben politični, religiozni in kulturni naboj.

Za *Da Vincijevo šifro* torej drži teza, da gre za bestseller. Hipotezo H1 torej lahko potrdimo. Najprej nam o tem priča milijonska številka prodanih izvodov knjige. Temu primerna pa je tudi branost. Potem imamo poleg knjižne uspešnice še, kot spremljevalni pojav bestsellerja, tudi film, ki je prav tako množično polnil kinodvorane. Tu so še ostali elementi, ki morajo biti prisotni, da lahko govorimo o bestsellerju. To so razne publikacije, ki razlagajo knjigo, tožbe o plagiatorstvu ter turistična ponudba krajev dogajanja v knjigi, kamor ljudje množično drvijo, da bi raziskali resnico. Nenazadnje so še tukaj izidi drugih avtorjevih knjig (naslednjo lahko pričakujemo leta 2008, govorila pa naj bi o prostozidarjih). Torej *Da Vincijeva šifra* je za seboj potegnila celo industrijo izdelkov, ki pa se na račun tega tudi dobro prodajajo. Zahodnega človeka torej vedno znova privlači skrivnost Jezusa Kristusa, ki je pomembna zgodovinska osebnost.

Brown je izdajo knjige vezal na ustrezno politično situacijo (obdobje po 11. septembru, izvajanje nemoralnih politik s strani držav, duhovnih institucij na udaru, ...). Sklepamo, da so bili trendi, tako z vidika časa kot prostora, v katerem je izšla *Da Vincijeva šifra*, zelo ustrezni. Cerkev se je skozi dvatisočletno zgodovino iz religije razvila v močno organizacijo. Skozi zgodovino je Cerkev služila kot orodje v rokah vladajočih slojev, kar pa ne moremo trditi za sodobnost. Lahko bi rekli, da so vladajoči sloji postali orodje v rokah Cerkve. Za Cerkev si upamo trditi, da gre za velesilo, ki je vplivna, bogata in ima veliko pripadnikov. *Da Vincijevo šifro* lahko zato vidimo kot direktni napad na Cerkev. Tudi v cerkvenih krogih *Da Vincijevo šifro* primerjajo s protikrščanskimi pamfleti iz 19. stoletja. Z analizo pa smo ugotovili, da pri pojavu *Da Vincijeve šifre* morda ne moremo govoriti o akademskem ali sovražno ideološkem napadu na religijo. Vendar lahko rečemo, da gre v našem primeru za napad s strani politike popularne kulture in komercializacije. Zaradi tega lahko samo delno sprejmem H4. Cerkev pa je glede romana zavzela stališče, da gre za izdelek kulturne industrije, ki lahko posledično začne izkopavati vero katoličanov, saj je roman načel vero znotraj občestva Cerkve. Spet drugi cerkveni pripadniki pa menijo, da tistim, ki dobro poznajo Sveto pismo in razvoj

katoliške Cerkve, vsebina Da Vincijeve šifre ne more predstavljati ovire na njihovi poti do vere. Torej tezo (H6), da je Da Vincijeva šifra povzročila dvom v jedro katoliške Cerkve, lahko samo delno sprejmemo oziroma potrdimo. Odprla pa je veliko, z družbenega vidika, pomembnih vprašanj za človeka.

Brown je povezal zgodovinske prvine z nekaterimi izmišljenimi prvinami, kar nam daje vtis verjetnosti. Bistvo Cerkve pa je hkrati zavito v skrbno varovano skrivnost. Posledično se o tem pričnejo razvijati ugibanja in namigovanja ter zarotništva. Javnost je bodisi naklonjena taki velesili bodisi je do nje sovražno razpoložena, saj lahko mislimo, da je Cerkev prilagodila resnico sebi v prid. Ugotavljamo, da javnost z naklonjenostjo (v anketi USA Today (2006) je kar 79% vprašanih menilo, da so teorije zarote zabavne) sprejema teorije zarote, še več, nekateri v njih najdejo morda tudi resnico. Sklepamo, da Da Vincijevo šifro lahko razlagamo kot teorijo zarote, kar potrjuje hipotezo H5, in Brown je zanimanje za zarote v sodobnem svetu izkoristil sebi v prid. Zlahka pa tudi verjamemo v skrivnosti Cerkve, če samo navedemo kot primer pedofilije v cerkvenih krogih, ki pa je skrbno skrita s strani Cerkve, dokler ji ne uspe priti v javnost.

Ugotavljamo, da je pojav Da Vincijeva šifra fenomen. Morda lahko celo rečemo, da še ni bilo romana, s katerim bi se ukvarjalo toliko ljudi. Vendar pa ne moremo reči, da gre v tem primeru samo za navadno branje. Torej ni zgolj produkt popularne kulture. H3 lahko delno sprejmemo. Na Da Vincijevo šifro lahko gledamo tudi kot na politični tekst. V današnjem svetu namreč komunikacija s šifriranimi sporočili vzbuja veliko pozornosti, zato so ljudje prestrašeni zaradi tajnih globalnih mrež teroristov, ki komunicirajo s svetom preko šifer. Veliko vlogo v popularni kulturi pa imajo tudi mediji, ki so večali publiciteto. Za medije je značilno, da izkopavajo verska izročila in jih uporabljajo za potrebe porabniške kulture. Ugotavljamo tudi, da je Cerkev vedno privlačen in zanimiv predmet popularne kulture, obenem pa se zaveda moči popularne kulture v sodobni družbi.

Ne moremo mimo dejstva, da je Da Vincijeva šifra bila z vidika marketinga dobro podprta, kar je najverjetneje tudi pripomoglo k uspehu v tolikšnem obsegu (lahko potrdimo hipotezo H2). Projekt Da Vincijeva šifra je bil skrbno načrtovan in Brownu je uspelo stopiti iz množice na trgu ponujenih sorodnih izdelkov. Medijske namige, da je Cerkev pozvala k bojkotu Da Vincijeve šifre, si morda lahko razlagamo tudi kot enega izmed marketinških prijemov, katerega cilj je bil pritegniti še več bralcev in gledalcev filma. Če pa pogledamo z drugega

zornega kota, pa Da Vincijska šifra ni le rezultat uspešnega marketinga. Omajala je namreč prepričanja tisočih bralcev različnih starosti in družbenih slojev po celem svetu. V človeku vzbuja željo po boljšem poznavanju religije in njene simbologije.

Kako posameznik razume Da Vincijsko šifro, je torej lahko njegova lastna odločitev. Vsekakor pa si upamo trditi, da gre v primeru Da Vincijske šifre bolj za kritiko Cerkve kot za kritiko religije.

7. LITERATURA

1. Brown, Dan (2006): *Da Vincijeva šifra*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Brown, Stephen (2006): The marketing code: unlocking the secrets of Dan brown's success. *European Business Review* 18(4), 322–332.
3. Callahan, Tim (2004): Cracking the Da Vinci Code. *Skeptic* 11(1), 93–96.
4. Chilton, Paul (2004): *Analysing political discourse: theory and practice*. London in New York: Routledge.
5. Cowley, Jason (2004): The author of the bestselling Da Vinci Code has tapped into our post-9/11 anxieties and fear of fundamentalism. *New Statesman London* 17(837), 18–20.
6. Črnič, Aleš (2006): *Šifrirana religioznost sodobne pop kulture*. (povzeto po Dnevnik, Zelena pika, 5.8.2006). Dostopno na http://www.fdv-kulturologija.si/kulturologija_kolumna.htm#Religioznost (29. april 2007).
7. Dolinar, Ksenija (ur.) (1981): *Leksikon Cankarjeve založbe: Literatura*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
8. Ehrman, Bart D. (2004): *Razkritje Da Vincijeve šifre: kaj je resnično in kaj je izmišljeno: kaj v resnici vemo o Jezusu, Mariji Magdaleni in Konstantinu*. Ljubljana: Orbis.
9. Etchegoin, Marie-France in Frederic Lenoir (2005): *Po sledeh Da Vincijeve šifre*. Mengeš: Ciceron.
10. France, Richard (1982/1991): Jezus. V prevedli Vera Lemut (et al.): *Velika verstva sveta*, 340–346. Koper: Ognjišče.
11. Grossman, Cathy Lynn (2006): Up jumps the »Da Vinci« devil. *USA Today*, 11.5., 10.
12. Hoppenstand, Gary (2005): Country Club Literature and the Thriller. *Journal of Popular Culture* 38(5), 793–795.
13. Hutchison, Robert (1997/2002): *Opus Dei: njihovo kraljestvo prihaja*. Ljubljana: Orbis.
14. Jacobs, Alan (2006): The Code Breakers. First Things: *A Monthly journal of religion & Public Life* 165, Aug/Sep, 14–17.
15. Jenkins, Philip (2003): *The new anti-catholicism: the last acceptable prejudice*. New York: Oxford University Press.
16. Knight, S. Jennie (2005): Re-mythologizing the divine feminine in the Da Vinci code and The secret life of bees. V Bruce David Forbes (ur.): *Religion and popular culture in America*, 56–73. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press.

17. Lamb, Christopher (1982/1991): V čem je krščanstvo enkratno. V prevedli Vera Lemut (et al.): *Velika verstva sveta*, 361–367. Koper: Ognjišče.
18. Lineham, Peter (2006): Da Vinci conspiracies. *Stimulus: The New Zealand Journal of Christian Thought & Practice* 14(4), 29–33.
19. Lukšič, Igor (2001): Katoliška Cerkev kot država, civilna družba, politična družba in nadnaravna družba. V Ivan Hvala (ur.): *Država in Cerkev: laična država kot jamstvo. Od Ogleja do Haiderja: politične delitve in odnosi s sosedi*, 32–36. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Marshall, Howard (1982/1991): Kaj kristjani verujejo. V prevedli Vera Lemut (et al.): *Velika verstva sveta*, 353–357. Koper: Ognjišče.
21. Moore, R. Laurence (1994): *Selling God: American religion in the marketplace of culture*. New York in Oxford: Oxford University Press.
22. Novak, Michael (2006): Pope Dan I. *National Review* 58(12), 40–42.
23. Ocvirk, Drago (2005): Metamorfoze duha po osamosvojitvi. V Bogomil Ferfila (ur.): *Gospodarske in duhovne metamorfoze na Slovenskem ob prelomu tisočletja*, 182–407. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Politčni procesi in institucije).
24. Pritchard, B. James (et al.), ur. (1987/1990): *Biblijski atlas: Zemljevidi, ilustracije in kartografija*. Derby: Swanston Graphics.
25. Redding, Graham (2006): Pulpit. *Stimulus: The New Zealand Journal of Christian Thought & Practice* 14(4), 35–37.
26. Remond, Rene (2002): *Krščanstvo na zatožni klopi: pogovori z Marcom Lebouchnerjem*. Ljubljana: Družina.
27. Richardson, Jacques (2005): Leonardo: why the inventor failed to innovate. *Foresight* 7(5), 56–62.
28. Sheaffer, Robert (2005): The Da Vinci Code Cult. *Skeptic* 11(4), 22–26.
29. Stankovič, Peter (2002): Kulturne študije: pregled zgodovine, teorij in metod. V Aleš Debeljak (et al.) (ur.): *Cooltura*, 11–70. Ljubljana: Študentska založba (Knjižna zbirka Scripta).
30. Štefančič, Marcel (2005): *Zakaj so knjige tako debele?* Ljubljana: UMco.
31. Verbinc, France (1994): *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
32. Welborn, Amy (2004): *Dešifrirani Da Vinci: Dejstva za fikcijo Da Vincijeve šifre*. Ljubljana: Ignis, Prophetes globalizacija.

8. VIRI

1. Alkalaj, Mišo (2000): *Opus Dei*. Dostopno na <http://www.mladina.si/tednik/200039/clanek/opus1/> (10. maj 2007).
2. Balažic, Milan (2006): *Cerkev – Kapitalist ali dušni pastir*. Dostopno na <http://www.finance.si/index.php?MOD=show&id=175457> (20. februar 2007).
3. Črnivec, Matjaž (2006): *Judež, Šifra in Jezus*. Dostopno na <http://users.volja.net/hcerkev/teksti/judez.htm> (4. maj 2006).
4. Drčar Murko, Mojca (2007): *Skrajna desnica se evropsko povezuje*. Dostopno na http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=25214&Skatla=17 (2. maj 2007).
5. Frelih, Dominik (2005): Cena knjižnih uspešnic? *Družina*, 5.-30.1., 26.
6. Frelih, Dominik (2005): Človek si želi senzacij. *Družina*, 5.-30.1., 26.
7. Greely, Andrew (2006): *Is The da Vinci Code only a story?* Dostopno na http://natcath.org/NCR_Online/archives2/2006b/060206/060206q.php (3. marec 2006).
8. Krebelj, Marija in Marjan Pogačnik (2006): *Dešifrirana knjižna potegavščina*. Dostopno na <http://es.catholic.net/sicatholicnet/548/1291/articulo.php?id=24705> (3. marec 2006).
9. Lucu, Aleksander (2006): Šepet sedmega dne. *Nedelo*, 29.1., 16–17.
10. Mihovilović, Maroje (2006): Bitka za sveto kri. *Pilot*, 8.3., 10–11.
11. Mol, Martin (2005): *Communicate differently, communicate innovatively*. Ljubljana: Študentska arena. Oktober. Interno gradivo.
12. Ocvirk, Drago (2006): Zaročniška Cerkev. *Dnevnik*, 19.5., 5.
13. Pajnik, Mojca (2000): *Boj za vernike tudi z mediji*. Dostopno na <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/08/cerkev/print.html> (8. maj 2007).
14. Pater Branko (2005): *Da Vincijeva šifra*. Dostopno na <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/E9EF08B255F48E3FC125709F0048FB4A?OpenDocument> (4. junij 2006).
15. Poznič, Andrej (2006): Da Vincijeva šifra buri duhove. *Premiera*, 10.-23.5., 6.
16. Rustja, Božo (2006) dr. Igor Škamperle. *Ognjišče*, februar: 8–12.
17. Smrke, Marjan (2006): *Stanje današnje družbe: mimikrija*. Dostopno na <http://www.park-on.net/?p=46> (5. april 2007).
18. Špelič, Branko (2005): *Resnice in zmote o Da Vincijevi šifri*. Ljubljana: Študentska arena. Oktober. Interno gradivo.
19. Štefančič, Marcel (2006): Misija Da Vinci. *Premiera*, 10.-23.5., 15.

20. Vrdlovec, Zdenko (2006): Da Vincijeva šifra. *Dnevnik*, 19.5., 17.
21. Zaray, Nicole (2006): *Opus Dei and the Da Vinci Code*. Dostopno na http://natcath.org/NCR_Online/archives2/2004c/091004/091004p.php (3. marec 2006).
22. RTV SLO (2006a): *Da Vincijeva šifra ni plagiat*, Dostopno na www.rtv slo.si/kultura/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_id=31389 - 48k (7. september 2006).
23. RTV SLO (2006b): *Nov nasprotnik Da Vincijeve šifre*, Dostopno na www.rtv slo.si/kultura/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_id=23479 - 45k (7. september 2006).
24. RTV SLO (2006c): *Spletni odgovor davincimaniji*, Dostopno na www.rtv slo.si/kultura/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_id=25805 - 46k (7. september 2006).
25. Wikipedia (2007): *Popularna kultura*. Dostopno na http://hr.wikipedia.org/wiki/Popularna_kultura (28. marec 2007).
26. Love thine enemy (2006): Churches and the Da Vinci Code. *The Economist* 379(8478), 52.
27. Britain (2006): An intriguing lawsuit; The Da Vinci Code. *The Economist* 378(8467), 34.